

8(582)

27.03.2020

Հրատարակվում է
1999թ. սեպտեմբերից

Ճանաչել զինասարությունն եւ գլխարար, իմանալ զբանս հանճարոյ

ԼՈՒՄՆԱՐԱՐԱՐ

Лусарар

ԿՐԹԱԳԻՏԱԿԱՆ ԹԵՐԻՑ

Lusarar

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՎԱՐԱԿԸ ԱՐԱԳԱՑՆՈՒՄ Ե ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Օրերս համացանցում ծանոթացա կորոնավիրուսի վերաբերյալ հրեա բժիշկ, գիտնական, հրապարակախոս Միխայիլ Լայթմանի խորհուրդներին: Նա պնդում է, որ եթե չլինեն համաշխարհային այս վարակը, ապա մարդկությունը անհետսահեղիորեն գնալու էր համաշխարհային ավերիչ պատերազմի, ուստի, ըստ նրա, մարդիկ պետք է շնորհակալ լինեն կորոնավիրուսին՝ իրենց կյանքի խելագար տեմպին մի որոշ ժամանակ դադար տալու, հանգստանալու, կյանքը վերաբերելու, հարազատներին ու իրենց մոտիկից ճանաչելու, բնությանը վերականգնվելու հնարավորություն տալու համար:

Ասում է, որ մենք պետք է հասկանանք այդ վիրուսի հատուկ առաքելությունը: Եվ պետք է նրա մասին շատ խոսել, այլ պետք է խոսել մեր մասին: Խոսել ոչ թե նրանից պաշտպանվելու, այլ նրա օգնությամբ բուրդիս վերափոխվելու մասին:

Վիրուսը եկել է մարդկությանը մի լավ թափահարելու, որպեսզի յուրաքանչյուրը՝ երկրի մասնակցից մինչև ամենահասարակ մարդը հասկանա, թե աշխարհը ինչ ճակատագրական պահի մեջ է: Դա աշխարհի լուրջ վերականգնումն է: Ոչ թե ֆինանսական, հոգեբանական, այլ՝ գաղափարական:

Բայց գլոբալ այս հարցադրումները թողնենք մի կողմ և խոսենք կրկնված մեր՝ կրթական ոլորտին պատուհասված խնդիրներից:

Արդեն չորրորդ շաբաթն է, ինչ մեր հանրապետությունում փակված են բոլոր ուսումնական հաստատությունները: Կառավարության որոշմամբ դրանք փակվել են մինչև ապրիլի 14-ը: Բայց բոլորն են հասկանում, որ այդ որոշումը վերջնական չէ և կարող է դարձյալ երկարաձգվել, ինչպես արդեն մի քանի անգամ արվել է: «Եթե անհրաժեշտություն է առաջացել դադարեցնել պարապմունքները, ապա ուսուցիչները այդ ընթացքում պետք է տնային առաջադրանքներ հանձնարարեն, իրականացնեն ճկուն աշխատանքներ, և ըստ անհրաժեշտության կայացվեն որոշումներ արտաքին ընթացիկ ստուգումների, միասնական ընթացքում պետք է տնային առաջադրանքներ հանձնարարեն, գիտության և սպորտի նախարար Նարինե Աղաբալյանի՝ հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների պատասխանատուներին հղած շրջաբերականներ-

րում: Դրա հետ մեկտեղ նախարարությունն առաջարկում է կազմակերպել առցանց պարապմունքներ, որպես օգնություն մատուցույց է անում հեռավար հաղորդակցության հարթակները, ըստ առարկաների և դասարանների՝ կայքերում տեղադրված դասերը և այլն:

Առցանց պարապմունքներ: Ինչքան շատ կլինենք արժարժած այդ մասին՝ որպես ժամանակակից տեխնոլոգիաներով ժամանակին համահունչ դասապրոցես կազմակերպելու միջոցի: Բայց խոստովանենք, որ այն լիահունչ չէր մտել մեր կրթական համակարգ, չէր դարձել ուսումնական գործընթացի բաղկացուցիչ մաս, լավագույն դեպքում ներկայացվում էր որպես հատուկ դասընթաց, ինչ-որ տոնական միջոցառում: Բայց այսօր, երբ համաշխարհային վարակով պայմանավորված՝ փակվել են ուսումնական հաստատությունները, հասկանում ենք, որ ստեղծված իրավիճակում ուսումնական գործընթացի շարունակականության ապահովման լավագույն ելքը դա է, ու ոլորտի պատասխանատուները, և հենց իրենք՝ կրթական գործը իրականացնողները՝ մանկավարժները, անում են մեր պայմաններում հնարավոր և անհնարը ուսումնական գործընթացը այդ ձևով բնականոն հունի մեջ պահելու համար:

«Իմ կյանքի անցած ճանապարհը, չորս տասնյակ տարիների մանկավարժական վաստակը՝ անհաշիվ պարզևստորություններ, տարբեր մրցույթների հաղթանակներ, կառավարական պարգևներ ու կոչում, հրատարակած գրքեր... բոլորն անցյալ են համարում, և մի նոր էջ բացում մանկավարժի իմ գործունեության այս ժամանակահատվածում, որտեղ ես սպառում եմ ինձ ամբողջովին, որ կարողանամ իմ աշակերտների ուսումնական գործընթացը շարունակել: Եթե դպրոցում իմ դասերը ավարտվում էին կեսօրին, այս հարթակում ինձ համար ամբողջօրյա ռեժիմով է, անգամ առանց դասամիջոցի... Դա տքնաջան աշխատանք է ուսուցչի համար, բայց եկեք մեզ չխնայենք: Ստեղծված իրավիճակը պետք է բո-

լոր ուսուցիչներին սթափեցնի և պարտավորեցնի՝ ինչ-որ ձևով աշխատանք տանել աշակերտների հետ: Չկա անելանելի վիճակ, միայն ցանկանանք...», - կարդում ենք ԱՀ վաստակավոր մանկավարժ, Մարտակերտի Վ. Բալայանի անվան հ.1 դպրոցի հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի Նատաշա Պողոսյանի ֆեյսբուքյան գրառման մեջ:

Առցանց պարապմունք ասելով պատկերացնում ենք դասարանում կամ լսարանում լայնէկրան համակարգչի առջև մանկավարժը դաս անցկացնելիս: Բայց եկեք տեսնենք, թե ինչպես են մեր ուսուցիչներն այսօր տան պայմաններում կամ դպրոցում իրականացնում առցանց պարապմունք:

Գործի բերումով մոտիկը Ստեփանակերտի ֆիզմաթ դպրոցն է, և որոշեցի մտնել այնտեղ: Փակ դասարաններից մեկից ծայեր էին լսվում. խոսում էր ուսուցիչը, պատասխանում էին աշակերտները, մի խոսքով՝ դաս էր: «Մի՞թե այստեղ գաղտնի դաս են անում», - մտածեցի ու կամաց բացեցի դուռը, ծիկրակեցի և հետևյալ պատկերին ականա-

տես եղա. դատարկ դասարանում գրաստիստակի մոտ կանգնած էր ուսուցչուհին կավիճը ձեռքին, դիմացը նստարանի վրա աթոռ էր դրված, վրան շարված գրքեր, որոնց վրա հարմարեցված էր հեռախոս: Ուսուցչուհին այդպես հարմարություն էր ստեղծել, որպեսզի գրաստիստակը տեսանելի լինի աշակերտներին: Առցանց դաս էր ընթանում: Ակամայից դարձա 7-րդ «ա» դասարանում երկրաչափության դասի դասալսող: Դասը զուգահեռ ուղիղների հայտանիշների վերաբերյալ էր: Դասարանի 28 աշակերտներից այդ պահին «ներկա» էին, այսինքն՝ ուսուցչուհու հետ կապի էր դուրս եկել ավելի քան քսանը: Նրանք երևում էին հեռախոսի

էկրանին: Կարող էին բոլորը միանգամից երևալ, բայց ուսուցչուհին՝ Սուսաննա Արզումանյանը, ասաց, որ ում անունը տալիս է, թող նա տեսախցիկը միացնի, որպեսզի ծայրը ավելի մաքուր հնչի, բայց, իհարկե, նրանք բոլորը տեսնում և լսում էին միմյանց: Ուսուցչուհին ստուգեց տնային աշխատանքը, հարցրեց, թե ով չի կատարել: Պարզվեց, որ 219-րդ խնդիրը մի քանի հոգի չեն հասկացել: Լուծողներ էլ կային: Նրանցից Կարենը սկսեց բացատրել, նրա բացատրությունները իրենց քաջ ուսուցչուհին գրատախտակին գծագրի վրա ցույց էր տալիս: «Դասարանում» կատարեցին ամրապնդող խնդիրներ: Բոլորն ակտիվորեն մասնակցում էին: Աշակերտներից երկուսը միացել էին Քեթթ և Հարավ գյուղերից, երկուսը՝ Երևանից (ֆիզմաթը գիշերօթիկ դպրոց է, և տարբեր վայրերից են գալիս այստեղ սովորելու): Դասը լսելու էր եկել դպրոցի մաթեմատիկայի ուսուցիչներից միջին տարիքից բարձր Արթուր Ղազարյանը, որը եկել էր գործընկերուհու փորձին ծանոթանալու, քանի որ իրեն դեռ չի հաջողվում հաղորդակցման այդ հարթակին տիրապետել: Այդ պահին զանգեց դպրոցի տնօրեն Սուսաննա Ներսեսյանը և Ս. Արզումանյանին ասաց, որ տանը ինքը հենց նոր ավարտեց 10-րդ դասարանում հանրահաշվի առցանց դասը: Ինչպես հասկացա, նա էլ է նոր փորձարկել աշակերտների հետ կապի դուրս գալու այդ ձևը, և հաջող է ստացվել, ու գոհ է արդյունքից:

Մեզ հաջողվեց առցանց հարցումներ անել աշակերտներին, թե ինչպես են հարմարվել ուսման այս նոր ձևին, ինչ կարծիքի են:

«Այս ծրագիրը լավ է, թույլ է տալիս, որ հեռավոր դասերը անցնենք մեր տներում, անենք քանակ, բայց, այն չէ, որ գոհանամ: Նրանք, ովքեր օգտվում են Վիվախեյ, Յուբոն կամ Իհարկե, իրական կապից, և ավելի քիչ են վճարում, և ավելի լավ կապ օգտագործում: Կոնկրետ իմ ընտանիքում կան այդ ծառայություններից օգտվողներ, տեսնում են, թե որքան ավելի հաջող են դրանք»:

Նույն օրը ներկա եղա դպրոցի հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի, կազմակերպչական աշխատանքների գծով փոխտնօրեն Սուսաննա Մկրտչյանի՝ 9-րդ դասարանում անցկացրած առցանց դասին: Նա պատմեց, որ սկզբում անցկացնում էր մենսեջերով, բայց արդեն անցել է Zoom-ին, և ավելի հաջող է: Դասարանի բոլոր 27 աշակերտները «ներկա» էին դասին և բոլորն էլ մասնակցում էին: Ամրապնդեցին թեման՝ «Ուրիշի ուղղակի խոսքի փոխակերպումը անուղղակի խոսքի», ստուգեցին նախորդ դասը՝ «Համաձայնություններ: Քանի որ ուսուցչուհին նոր էր անցել այս ծրագիր, երբեմն խափանում էր ունենում. կամ ծայրն էր կորչում, կամ նկարը, և այս դեպքում աշակերտներն էին օգնության հասնում, հեռախոսի այն ծայրից հուշում էին՝ ինչ անել:

Բայց պարզվեց է, որ ոչ բոլոր առարկաներն է հնարավոր Zoom-ով անցկացնել:

գի ուսուցիչներին տեղյակ է պահել հեռավար կրթության տարբերակների մասին: Դրանցից են՝ Zoom-ը, «Քան» ակադեմիան, մենսեջերը, վայբերը, սկայպը և այլն: Ինքը և «Դասավանդիր», Հայաստան» ծրագրով դպրոցում աշխատող մաթեմատիկայի երիտասարդ ուսուցիչ Արտավազ Բոյաջյանը դպրոցը փակվելուց հետո անմիջապես անցել են Zoom հեռավար կրթության տարբերակին, որն ամենաարդյունավետն է: Առայժմ ուսուցիչների մեծ մասը մենսեջերով է աշխատում: Այդ ծրագրի հնարավորությունները քիչ են, քանի որ սահմանափակ թվով երեխաներ են մտնում կապի մեջ, առավելագույնը 8 հոգի՝ ուսուցչի հետ միասին: Անենք, եթե դասարանում կա 28 աշակերտ, նրանք բաժանվում են 4 խմբի, և ամեն խմբի հետ ուսուցիչը պետք է նույն բանն անի, ընդհանուր՝ չորս անգամ: «Դրա համար բոլորին խորհուրդ էմ տվել Zoom-ը: Ուսուցիչները, ովքեր ունեն հեռախոսային կամ համակարգչային այդ հավելվածը, կարող են ներբեռնել և այդ ձևով աշխատել: Եվ արդեն փորձում են: Եթե մտնեն, կստացվի առաջին իսկ պարապմունքից: Ինձ համար էլ է առաջինը դժվար եղել, բայց հիմա հեշտ եմ: Համարյա նույնն է, ինչպես դասարանում: Ցանկացած աշակերտի տնային կարող ենք օժտել ստուգել: Օրինակ, ասում են՝ Հարութ տնային աշխատանքը ցույց տուր: Միացնում է վիդեոն, թերթում է տեսքը, ես տեսնում եմ և ստուգում, եթե հարց է լինում, տալիս է՝ պատասխանում եմ»: Թե դա ինչպես է կատարվում, ինքներս էլ տեսանք մեր աչքով:

Ս. Արզումանյանն ասաց, որ առաջին անգամ է դպրոցում ինքը առցանց դաս անցկացնում: Այդ օրը պատահականություն էր, ինքը հերթապահ էր: Սովորաբար տանն է անցկացնում, որտեղ կապն ավելի ուժեղ է: Բայց միևնույն է, կապից գոհ չէ. «Դարաբաղ Տեղեկումի» առաջարկած ամենավաղ փաթեթն է մերցրել, ամենաթանկը, բայց, այն չէ, որ գոհանամ: Նրանք, ովքեր օգտվում են Վիվախեյ, Յուբոն կամ Իհարկե կապից, և ավելի քիչ են վճարում, և ավելի լավ կապ օգտագործում: Կոնկրետ իմ ընտանիքում կան այդ ծառայություններից օգտվողներ, տեսնում են, թե որքան ավելի հաջող են դրանք»:

Նույն օրը ներկա եղա դպրոցի հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի, կազմակերպչական աշխատանքների գծով փոխտնօրեն Սուսաննա Մկրտչյանի՝ 9-րդ դասարանում անցկացրած առցանց դասին: Նա պատմեց, որ սկզբում անցկացնում էր մենսեջերով, բայց արդեն անցել է Zoom-ին, և ավելի հաջող է: Դասարանի բոլոր 27 աշակերտները «ներկա» էին դասին և բոլորն էլ մասնակցում էին: Ամրապնդեցին թեման՝ «Ուրիշի ուղղակի խոսքի փոխակերպումը անուղղակի խոսքի», ստուգեցին նախորդ դասը՝ «Համաձայնություններ: Քանի որ ուսուցչուհին նոր էր անցել այս ծրագիր, երբեմն խափանում էր ունենում. կամ ծայրն էր կորչում, կամ նկարը, և այս դեպքում աշակերտներն էին օգնության հասնում, հեռախոսի այն ծայրից հուշում էին՝ ինչ անել:

ԱՆՍԱՐԿԸ ԵՎ ՄԵՆԸ

ՄՐՄԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ. ՀՈՒՅՍ ՈՒՆԵՄ, ՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՎ ԱՐՑԱԽԸ ԱՅՍ ՄԵՆ ՄԱՐՏԱՆՎԵՐԻՑ ԴՈՒՐՍ ԿԳԱՆ ՀԱՂԹԱՆԱԿԱԾ

Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Արմեն Սարգսյանը մարտի 21-ին աշխատանքային այցով Արցախի Հանրապետությունում էր: «Արցախի հաճախ են այցելում, այցելում են ինչ-որ իմաստով որպես տուն: Սա իմ հերթական այցելություններից մեկն է,- Ստեփանակերտում լրագրողների հետ զրույցում ասել է ՀՀ նախագահը՝ ավելացնելով, որ Արցախի այցելելու համար ինքը հատուկ պատճառի կարիք չունի: Խոսելու շատ բան ունենք նախագահ Բակո Սահակյանի հետ ընդհանուր իրավիճակի, այս օրերին սահմանում տիրող իրավիճակի մասին: Իհարկե, իմ այցելության ընթացքում չենք կարող չխոսել նաև Արցախի տնտեսական զարգացման հեռանկարների, ներդրումների հնարավորությունների մասին»:

Նախագահ Սարգսյանն անդրադարձել է նաև կորոնավիրուսի վարակին՝ մշտելով, որ Արցախը պետք է հաղթի նաև այս զլորալ արհավիրքին: «Քանի որ դեռևս չկա ընդհանուր դեղորայք, որը մարդկային արարածներին, անկախ իրենց ազգությունից, բուժում է կորոնավիրուսից, մենք դիմում ենք դեռևս մեր հին՝ մարդկությանը ծանոթ դեղամիջոցին,- ասել է ՀՀ նախագահը: Եթե փորձեն պարզ բառերով ձևակերպել, առաջին հերթին այդ դեղամիջոցը հոգատարությունն է, որովհետև կորոնավիրուսն ազդում է նախ և առաջ առողջությանը թույլ և տարիքով մեծ անհատների վրա: Հետևաբար, սեր ու հոգատարություն է պետք նրանց նկատմամբ, ովքեր թույլ են և տարեց:

Երկրորդը՝ պատասխանատվություն: Հատկապես դիմում են երիտասարդներին, որոնք մասնատիպ հիվանդությունը ավելի հեշտ են տանում, բայց դա չի նշանակում, որ անպատասխանատու լինելով, այդ հիվանդության հնարավոր կրողը լինելով, այն չեն կարող չփոխանցել մոտիկ և հարազատ մարդկանց:

Ուրեմն՝ հոգատարություն, պատասխանատվություն, կարգապահություն և կազմակերպվածություն:

Իհարկե, պետությունն այստեղ դեր ունի, և այդ առիթով, կարծում են, ժամանակ կունենանք խոսելու պարոն նախագահի հետ: Ես հաճույքով կփոխանցեմ այն փորձը, գիտելիքները, որ այս վերջին շրջանում ես ինքս սովորել եմ՝ շփվելով տարբեր երկրների ղեկավարներին, առողջապահության նախարարների, գիտնականների հետ: Դրանով ես զբաղվում եմ համարյա ամեն օր՝ փորձելով կենդանի պահել Հայաստանի միջազգային կապերն առողջապահության ոլորտում: Մենք կարիք ունենք և օգնության, և դեղորայքի, թեստերի, դիմակների, բայց, նախ և առաջ, կարիք ունենք փորձի՝ դրական և բացասական, թե ինչպես հաղթահարել կորոնավիրուսը: Այդ փորձառությունը, տարբեր երկրների նախագահների կամ միջազգային առողջապահական կազմակերպությունների հետ իմ խոսակցությունների արդյունքն իմ պարտականությունն են համարում ամենամեծ փոխանցել պարոն նախագահին, որպեսզի Արցախը պատրաստ լինի դրան:

Սա մեկ ուրիշ ճակատամարտ կամ պատերազմ է, որը պետք է տանենք անտեսանելի թշնամու դեմ, որը, ընդ որում, համաշխարհային թշնամի է: Շատ էական է, թե այդ ճակատամարտից ինչպես դուրս կգանք: Կլինեն երկրներ, որոնք հաղթանակած կլինեն, այսինքն՝ մեկազգույն կորուստներ կունենան, և կլինեն երկրներ, որոնք դուրս կգան մեծ կորուստներով, հետևաբար, ինչ-որ իմաստով պարտված: Հույս ունեն, որ Հայաստանը և Արցախը այս մեծ մարտահրավերից դուրս կգան հաղթանակած, նվաճագույն կորուստներով:

Արցախի մեր ողջ ժողովրդին, մեր բոլոր հայրենակիցներին մաղթում են նախ և առաջ առողջություն:

«Ինքնամեկուսացումը կամ տանը մնալը հոյակապ հնարավորություն է մտածելու, սովորելու, ձեռք գարգացնելու...»

ՀՀ նախագահ Արմեն Սարգսյանը մարտի 20-ին հեռավար դասախոսություն է կարդացել Երևանի պետական համալսարանի մաթեմատիկայի և մեխանիկայի, ֆիզիկայի, ինֆորմատիկայի և կիրառական մաթեմատիկայի ֆակուլտետների մի խումբ ուսանողների համար: Դասախոսությունը, որը նախագահին հիշեցրել է իր ուսանողության և դասախոսության տարիները ԵՊՀ-ում, Արմեն Սարգսյանը սկսել է այսօրվա հրատապ՝ նոր կորոնավիրուսի վարակի թեմայից, մասնավորապես մշտելով, որ «Մենք բոլորս ապրում ենք հատուկ ժամանակներ, երբ Հայաստանում և ամբողջ աշխարհում կորոնավիրուսը տարածվում է: Մեզնից յուրաքանչյուրը փորձում է ապրել ոչ թե ինքնամեկուսացված, այլ՝ պահպանելով որոշակի հանրային հեռավորություն ուրիշներից: Ես կարծում եմ՝ որևէ մեկի համար հանրային հեռավորությունը պահելը, իր աշխատանքի վրա կենտրոնանալն իրականում լավ բան է, հատկապես եթե երիտասարդ ես, եթե մտածելու, սովորելու շատ բան ունես»:

Հանրապետության նախագահը դասախոսության թեմայի համատեքստում անդրադառնալով համաճարակներին, ասել է, որ վերջին մի քանի հազարամյակում բազմաթիվ համաճարակներ են եղել, որոնք տարբեր բնույթ են ունեցել՝ և բակտերիալ, և վիրուսային: Մինչև առաջին և երկրորդ հազարամյակը, քանի դեռ հակաբիոտիկները չէին հայտնաբերվել, բակտերիալ համաճարակների դեմ պայքարի մեկ ձև է եղել՝ հանրային հեռավորություն պահելը, այսինքն՝ ինքնամեկուսանալը: «1665 թվականին հերթական բակտերիան, որ տասնամյակներ տարբեր անուններով պատվում էր ամբողջ Եվրոպայում, հասել էր Լոնդոն, որտեղ սկսվեց այսպես կոչված լոնդոնյան համաճարակը, որը հարյուր հազար մարդկանց կյանք խլեց,- պատմել է Արմեն Սարգսյանը: Այդ համաճարակը տարածվեց նաև շրջակա քաղաքներում և հասավ Օբսֆորդ, Քեմբրիջ: 1665թ. օգոստոսի 8-ին Քեմբրիջի համալսարանը փակվեց: Քեմբրիջի համալսարանի թրինիթի քոլեջի ուսանող էր Իսահակ Նյուտոնը, 23 տարեկան երիտասարդ, որին հրատապ առաջարկեցին լքել համալսարանը: Նյուտոնը քոլեջի դեկավարությանը խնդրեց, որ քոլեջից մեծ քանակությամբ գրքեր տանի իր հետ և վերադարձավ իր հայրական տուն, որտեղ անցկացրեց մոտ մեկ տարի: Մեկ տարի նա ինքնամեկուսացված էր, համարյա տնից դուրս չէր գալիս, երբեմն հարևան զարդերի խնամքից զուրկ էր փոքրիկ բյուրեղները: Այդ մեկ տարվա ընթացքում Իսահակ Նյուտոնը նկատարեց նյութի գործունեությունը ծավալեց, ժամանակն անցկացրեց կարդալով, անվազն երեք ուղղությամբ հսկայական հաջողություններ ունեցավ: Մաթեմատիկայի հիմքերը՝ սկսած դիֆերենցիալ անալիզից, նաև Նյուտոնի անվան հետ են կապված: Երկրորդն օպտիկայի ոլորտն է. խառնուրդ գնված բյուրեղներն օգտագործելով՝ նա առաջինը հայտնաբերեց, որ լույսը պարզ լույս չէ: Այն կազմված է բազմաթիվ գույներից, որոնք սպեկտոր են: Եվ երրորդը. լեզունը կա, որ ձգողականության տեսությունը հենց այդ ժամանակ ձևավորվեց Նյուտոնի մոտ, և դա կապում են նրա հայրական տան խնձորի ծառի հետ: Իսահակ Նյուտոնը, վերադառնալով Քեմբրիջ, շատ արագ ուսանողից դարձավ պրոֆեսոր, հետո դարձավ նաև թրինիթի քոլեջի ղեկավարը: Այդ մեկ տարին շատ արդյունավետ էր Նյուտոնի համար»:

Անդրադառնալով ինքնամեկուսացման երևույթին՝ Հայաստանի Հանրապետության նախագահն ասել է. «Ինքնամեկուսացումը կամ տանը մնալը հատկապես այս պայմաններում հոյակապ հնարավորություն է մտածելու, սովորելու, ձեռք գարգացնելու, գուցե նաև Նյուտոնի նման հանճարեղ մտքերով վերադառնալու լսարան»: Ինչ վերաբերում է կորոնավիրուսին, նախագահն ասել է, որ այն հաղթահարելու ենք բոլորով միասին: «Լավ հիշեք, որ դրա համար ձեզնից յուրաքանչյուրը պետք է իր հստակ նպատակ ու ծրագիր ունենա այս մեկ կամ մի քանի ամսվա համար, միաժամակ լինի կարգապահ,- մշտել է նախագահ Սարգսյանը: Կազմակերպվածությունը և կարգապահությունը շատ էական են: Պատասխանատվության զգալունով վերաբերվեք ոչ միայն մեր երկրին, ազգին, այս առողջական մեծ խնդրին, այլ նաև ինքներդ ձեզ: Չե՛ր ամենաթանկ արժեքներից մեկը ձեր ժամանակն է, և եթե մեկ ամիս տանն են ու վիրտուալ ձևով կապված են աշխարհի հետ, ապա դա պետք է լավագույնս օգտագործել»: Շարունակելով կորոնավիրուսի թեման մեկտեղել ֆիզիկայի, մաթեմատիկայի հետ՝ նախագահն այն համարել է աշխարհում տարածվող զլորալ ռիսկերի հետ: «Եթե խոսում ենք կորոնավիրուսի մասին և մեր հայացքն ուղղում ենք դեպի պատմությունը, ապա հայտնաբերում ենք, որ մասշտաբային հիվանդություններ եղել են բոլոր հազարամյակներում և տարել միլիոնավոր մարդկանց կյանքեր,- ասել է Արմեն Սարգսյանը: Սակայն եթե հետ ենք մտածում վերջին քսան, երեսուն, քառասուն տարիներին, կորոնավիրուսի նկատմամբ մեր վերաբերմունքը բոլորովին ուրիշ է: Արդյո՞ք այդ վիրուսն է շատ տարբեր: Այո, տարբեր է, որովհետև բոլոր վիրուսներն իրականում գոյություն ունեցող վիրուսների մուտանտներ են և նոր որակ են բերում իրենց հետ: Այսօր աշխարհը շատ տարբեր է: Այդ աշխարհի մասին ես երկար տարիներ մտածել եմ, փորձել եմ նույնիսկ մաթեմատիկա կիրառել այնտեղ, անվանում են քվանտային: Քվանտային այն իմաստով, որ այսօրվա աշխարհում տեղի ունեցող պրոցեսները դասական չեն, որովհետև արագություններն են տարբեր, մենք շատ հաճախ շատ մեծ արագությամբ ենք տեղափոխվում: Երկրորդը՝ մեր կոմունիկացիան լույսի արագությամբ է: Երրորդը՝ քվանտային է այն իմաստով, որ հին մոտեցումները՝ լինի քաղաքականության, տնտեսության թե հարաբերությունների մեջ, համարյա չեն աշխատում, նոր ձևեր են ստեղծվում: Հետևաբար, զլորալ ռիսկերը և ձեռք են բերում որոշակի քվանտային բնույթ, այսինքն՝ նրանք դասական իմաստով կանխատեսելի չեն: Կանխատեսելի չէ, թե, օրինակ, եթե վիրուսը սկսվում է Չինաստանում, հաջորդ երկիրը որտեղ է, օրինակ, Իտալիայում է կամ, ենթադրեմք, Ֆրանսիայում: Սրանից ամիսներ առաջ իմ ելույթներից մեկում երբ խոսում էի քվանտային աշխարհի մասին, օրինակ բերեցի, որ, եթե հիվանդություն է սկսվում, ենթադրեմք, Չինաստանում, հաջորդ երկրները կարող են լինել, ասելու, Արգենտինան և Իտալիան: Սա, իհարկե, կանխատեսում չէր, այլ՝ նույնպես քվանտային պրոցես: Իհարկե, կարող եք սա կոմսպիրացիայի տեսություն սարքել, թե՛ ես գիտեի, որ Չինաստանում կլինի, կգա Իտալիա, բայց սա ընդամենը քվանտային պահվածք է: Հանրապետության նախագահն ասել է, որ իրենց պահվածքով քվանտային են նաև ֆինանսական ռիսկերը աշխարհում, քվանտային է նույնիսկ ահաբեկչությունը: Նախագահի խոսքով՝ մենք եկել ենք նոր աշխարհ, որտեղ հիմնական մեթոդները նոր տեխնոլոգիաներն են, թևակոխել ենք մի նոր գործընթաց, որ նա անվանում է R-evolution, այսինքն՝ rapid evolution, այսինքն՝ ոչ թե փուլային անցումներ կլինեն, այլ՝ այդ փուլերը իրար կսերտաճեն, և կունենանք շատ արագ պրոցեսներ: «Դրա արդյունքում այսօր ունենք տեխնոլոգիաներ, որոնք ընդամենը 10, 20 տարի առաջ ֆանտաստիկա էին փնջում,- ասել է նախագահ Սարգսյանը: Մեր բոլորի համար զարգացման ճանապարհն այն է, որ տեսնենք, թե հաջորդ փուլը որն է: Իսկ հաջորդ փուլն արհեստական բանականության, մաթեմատիկական մոդելավորման, մեթենայական ուսուցման հետ է կապված: Հեղափոխությունները, որ մեզ սպասվում են բժշկության, զենեթիկայի և մնացած ոլորտներում, լինելու են ֆենոմենալ, աներևակայելի: Դրան մենք պետք է պատրաստ լինենք: Մենք վաղվա համար ոչ թե պարզ ծրագրավորողներ պետք է պատրաստենք, այլ՝ մաթեմատիկոս մոդելավորողներ, որոնք կկարողանան մոդելավորել սպասքան, մարդիկ, որոնք կարող են ամենաբարձր մակարդակով մոդելավորել և խնդիրներ լուծել: Ուրախ եմ, որ դուք այն սերունդն եք, որ դրանով պետք է զբաղվի: Ինքնամեկուսացումը կա, ձեզնից յուրաքանչյուրը հնարավորություն ունի կրկնել այն ինչ, որ Իսահակ Նյուտոնն է արել»:

Դասախոսության ավարտին նախագահն առաջարկել է, որ ունկնդիրներից յուրաքանչյուրը մտածի և ինչ-որ ձևով կորոնավիրուսի հետ կապված մաթեմատիկական մոդելավորման խնդիր լուծի: «Դուք կարող եք գրել ցանկացած խնդիր, որը կապված է զլորալ ռիսկերի, դրա մոդելավորման հետ: Կարող եք գրել 1 կամ 10 էջ: Վերջնաժամկետը համարենք արտակարգ դրության ավարտը: Կարծում եմ՝ սովորելու լավագույն ձևը թեզ տրամադրված ցանկացած գաղափար կամ նույնիսկ գրքում գրված բացարձակ ճշմարտությունը հարցականի տակ դնելն է: Եթե էյնշտեյնը և Իսահակ Նյուտոնը կարողացել են, ինչո՞ւ դուք չեք կարող, ինչո՞ւ դուք չեք կարող հաջորդ քայլն անել»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՀԱՄԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ԿԱՂԵՐԻ ԿԱՐԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՄԱՁԵՆԱՐԿԱՅԻՆ ԿԱՐԱԿԸ...

Օրինակ, ինֆորմատիկան, ինչպես ասաց առարկայի ուսուցչուհի Քրիստինե Օհանջյանը: Դրա համար ինքը վայելեցրել է կապվում աշակերտների հետ: Խմբեր են կազմել և ըստ դրանց են աշխատում: Դպրոցում էլի ուսուցիչներ կան, որոնք վայելեցրել են աշխատում: Խմբեր կազմելուն աջակցում է դաստիարակ Այսա Հարությունյանը:

Այն հարցին, թե երեխաները պարտադրված են դաս անում, դպրոցում գտնվող բոլոր ուսուցիչներն էլ հաստատեցին, որ հիմա կարծես ավելի գիտակից են դարձել, հասկանում են պահի լրջությունը, ուզում են միմյանց օգնած լինել:

«Այս ձևով դասն ունի իր և դրական, և բացասական կողմերը: Դրականն այն է, որ մենք տանն ենք, մեզ համար ավելի հարմարավետ պայմաններում, իսկ բացասականը՝ որ կենդանի չկիտում չունենք մեր ընկերների և ուսուցիչների հետ»,- ասաց Աստղիկ Սևրուջյանը:

Նրա դասընկեր Ռոմա Ղուկասյանը որպես առավելություն մշտ, որ կարող են դասը ծայրագրել և պահել ու եթե չեն հասկացել կամ ուշադիր չեն եղել, նորից անդրադառնալ: Հետևում են Հ1-ով ցուցադրվող հանրային կամ տարբեր կայքերով առաջարկվող դասերին: Աշակերտները պատասխանեցին, որ տեղյակ են, հետևում են, բայց գերապատվությունը տալիս են իրենց ուսուցիչներին:

Խոսք եղավ նաև ծնողների մասին: Սուսաննա Սևրուջյանն ասաց, որ հետաքրքրվել է, թե աշակերտների ընտանիքներում քանի հոգի են լսում իր դասը: Պարզվել է, որ միայն 4 հոգի է, որ առանձին սենյակում են հաղորդակցվում իր հետ, մնացածների ընտանիքների անդամները հետևում են դասի ընթացքին:

«Անչպես ասում են» չկա չարիք առանց բարիքի: Համավարակը լայն ճակատով պարզել է իր գեները և պարտադրում է բոլորին վերափոխվել: Եվ ստիպված ենք փոխվել: ԱՀ ԿԳՍ նախարարությունը հեռավար ուսուցման կապակցությունները հարցում է նախաձեռնել՝ դիմելով հանրակրթական դպրոցների տնօրեններին, ուսուցիչներին, բոլոր մասնավարժներին՝ ընդհատված ուսումնական գործընթացը հեռավար ձևով իրականացնելու, հեռավար ուսուցման կազմակերպման հնարավորություններն ու խնդիրները ուսումնասիրելու, լուծումներ մշակելու և ներդրելու նպատակով: Մի շարք խնդիրներ այսօր էլ պարզ են և հրատապ լուծում են պահանջում: Ինտերնետ-կապի հասանելիություն և ուժեղ կապ, ուսուցիչների և աշակերտների՝ համակարգիչներով, հեռախոսներով և տեխնիկական այլ միջոցներով ապահովվածություն, նրանց կողմից տեխնիկական միջոցների տիրապետում և այլն:

Ստեղծված իրավիճակը մեկ անգամ ևս փաստում է, որ ինչքան էլ լավ համակարգեր ստեղծվեն, արդյունք չեն տա, եթե տեղերում չաշխատեն ուսուցիչները: Այսօր նրանք աշխատում են գերծանաբեռնվածությամբ: Իհարկե, առայժմ ոչ բոլորն են կարողանում հարմարեցնել իրենց աշխատանքը նոր պայմաններին, բայց վաղ թե ուշ գալու են դրան: Հասարակությունը նորից է համոզվում, որ կրթական համակարգում գլխավոր դերը ուսուցիչն է:

Ասում են՝ կարիքը մարդուն հնարագետ է դարձնում: Ճգնաժամային պայմանները նաև նոր հնարավորություն են յուրաքանչյուրի համար՝ բացահայտելու իր ներուժը: Սա էլ յուրատեսակ պատերազմ է, որի դեմ պետք է պայքարենք: Փոքրիկ վիրուսը մարտահրավեր է նետել մեծ աշխարհին և փորձարկում է բոլորին: Ոչ ոք չի կարող շրջանցել նրան: Մնում է ենթարկվել և վերափոխվել:

Ստեղծված իրավիճակը մեկ անգամ ևս փաստում է, որ ինչքան էլ լավ համակարգեր ստեղծվեն, արդյունք չեն տա, եթե տեղերում չաշխատեն ուսուցիչները: Այսօր նրանք աշխատում են գերծանաբեռնվածությամբ: Իհարկե, առայժմ ոչ բոլորն են կարողանում հարմարեցնել իրենց աշխատանքը նոր պայմաններին, բայց վաղ թե ուշ գալու են դրան: Հասարակությունը նորից է համոզվում, որ կրթական համակարգում գլխավոր դերը ուսուցիչն է:

Ասում են՝ կարիքը մարդուն հնարագետ է դարձնում: Ճգնաժամային պայմանները նաև նոր հնարավորություն են յուրաքանչյուրի համար՝ բացահայտելու իր ներուժը: Սա էլ յուրատեսակ պատերազմ է, որի դեմ պետք է պայքարենք: Փոքրիկ վիրուսը մարտահրավեր է նետել մեծ աշխարհին և փորձարկում է բոլորին: Ոչ ոք չի կարող շրջանցել նրան: Մնում է ենթարկվել և վերափոխվել:

Սվետլանա ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԴԱՎԻԹ ԱՆԱՆՈՒՆ (ԵՆՆՈՂՅԱՆ 140-ամյակի առթիվ)

Ծերրակալվում է, ուղարկվում համակենտրոնացման ճամբար, որից հետո բնակվում է Ուֆայում, Աստրախանում: Արդարացվում է 1989թ.:

Իր կենսագործունեության ողջ ընթացքում, հատկապես 1918-1920 թթ., Լեռնային Ղարաբաղում տիրող իրավիճակն անչափ մտահոգել է Դ. Անանյանին. քանիցս այցելել է երկրամաս, ապա իր տպավորությունները հորվածաշարերի միջոցով հաղորդել հայ հանրությանը: Երբ 1920թ. ապրիլին Ադրբեջանում հաստատվում են խորհրդային կարգեր, Ղարաբաղի տագնապալի իրավիճակը խորապես անհանգստացնում է Անանյանին: Երևանում նա ընտրվում է Ղարաբաղի հայրենակցական միության նախագահ: Հուլիսին դիմում է հանրապետության վարչապետ Գ. Օհանջանյանին՝ Հայաստանում աշխատող մի խումբ ղարաբաղցի գործիչների, այդ թվում իրեն՝ հատուկ հանձնարարությամբ Ղարաբաղ ուղարկելու համար: Օգոստոսի սկզբին նա կրկին դիմում է վարչապետին՝ նրան ուղարկելով «Ղարաբաղ» վերնագրով հոդվածի շարվածքը, որը լույս էր տեսնելու սեպտեմբերի 15-ին՝ «Հայաստանի կոդաբեացիա» ամսագրի 17-րդ համարում: Հոդվածում փաստական առատ նյութով շարադրելով Ղարաբաղի տնտեսական վիճակը, նշելով, որ Ադրբեջանի հետ կապը ունի զուտ սուբյեկտիվ բնույթ, քանի որ պատճառը Հայաստանի հետ հաղորդակցական ճանապարհների բացակայությունն է, հեղինակն արձանագրում է. բավական է «Հայաստանը իր տիրապետությունը տարածե Թարթառի ավազանի վրա (հին հայկական Ծար գավառ), խճուղի անցկացնի Բասար-Գեջարից Գանձասար-Խաչեն՝ մի կողմից, Բասար-Գեջար Հաթերը-Մարտակերտ» մյուս, և այն ժամանակ կտեսնեք, որ կարծ ժամանակում Ղարաբաղը հազար կապերով կծուկվի մայր երկրի հետ և միանգամայն երես կարածին եվակաից ու հաղորդակցության մյուս հանգույցներից»:

Գրության վերջում էլ ավելացնում է. «Ես հույսով եմ, որ Ղարաբաղի հարցում զիջողություն չի կարող լինել: Ուրախ կլինեմ, եթե իմ հոդվածը այս ուղղությամբ ավելի ամրապնդի հայ գործիչներին իրենց համոզմունքի մեջ» [Ա. Վիրաբյան. Կյանք և ողբերգություն. «Հայաստան» (Երևան), 20 Վ. 1991]: Դ. Անանյանի՝ շուրջ 100 տարի առաջ գրած «Ղարաբաղ» վերնագրով հոդվածը, կարծում ենք, անչափ խորհրդանշական իմաստ ունի աշխարհաքաղաքական մեր խառնակ օրերում, ուստի այն ներկայացնում ենք ընթերցողների ուշադրությանը:

Անուշավան ԶԱՔՍՐՅԱՆ «Պատմաբանասիրական հանդես»-ի գլխավոր խմբագիր, բանասիրական գիտությունների դոկտոր

ՂԱՐԱԲԱՂ

Կան նախապաշարունակներ, որոնք մի անգամ ստեղծվելով շարունակվում են ճշմարտության տեղ ընդունելի և մեծամեծ դժբախտությունների պատճառ դառնալ: Այդպես է և Ղարաբաղի տնտեսական հանձան հարցը. արդյոք նա Հայաստանի հետ է իր զարգացման հենման կարող, թե՛ Ազերբայջանի: Ստորև բերած դիտողություններն ու փաստերը նպատակ ունեն պատասխանելու այդ հարցին և ցրելու այժմ տեղի-անտեղի կրկնվող առարկությունները, թե Ղարաբաղը առանց Բաքվի ու Կուրի հովտի անկարող է ապրել: Ղարաբաղը կազմում է Հայաստանի հյուսիսարևելյան ծայրագավառը: Հայությունը այստեղից չէ խուժել դեպի հայրենիքի կենտրոնը, այլ կենտրոնից է անցել դեպի այս գավառը, ձգտելով նրա վրայով անցնել Կուրի հովտը և ամուր Ծառերը: Այդ բարեբեր երկրում: Մեր ազգային տարերքը այնքան ուժեղ չեղավ, որ կարողանայինք նվաճել և ընդմիջել ամրացնել Հայաստանի (Ոտարքայի տափաստանը, սակայն այնքան էլ թույլ չեղավ, որ օտար նվաճողը արհամարհեր մեր իրավունքը այդ երկրամասի նկատմամբ: 11-րդ դարի արաբ աշխարհագիր Իբն ալ Ֆակիհը հիշում է, օրինակ, որ պարսկական Ազերբայջանը տարածվում է մինչև Բերդաս (այսփնք)՝ մինչև արդի Բարդա կայաքաղաքը Եվլախ-Շուշի խճուղու վրա), իսկ Բերդասից դեմը սկսվում է Սիսաջանը, որ արդեն մեր Սյունիք-Ախալքալան է: Ղարաբաղի տափաստանը միշտ բախման վայր դարձավ հայ ու թուրք նվաճող ուժերի միջև. Լեռնցի հայը, անկարող լինելով տիրել ու պահպանել տափաստանը, ձգնում էր հալածել թուրքին զոնե Ղարաբաղի լեռնաստանից, և պետք է խոստովանել, որ նրա ջանքերը ապարդյուն չեն անցել դարերի ընթացքում: 18-րդ դարի հինական թվականներին թուրքերին հաջողվեց բուն դեմ Ղարաբաղի սրտում և գրավել Շուշին, բայց նույնիսկ Շուշվա բռնակալ թուրք խաները չէին կորցրել այն զգացումը, որ իրանք Ղարաբաղին տիրել են նվաճողի իրավունքով և իրանց մեռելները փոխադրում ու թաղում էին Բարդայում: Հայի ու թուրքի կռիվը Ղարաբաղում շարունակվում է 1989թ.:

Ուղարկվում է Ուֆայում, Աստրախանում: Արդարացվում է 1989թ.:

Նախկին միավորի հետ և ընթացավ հայկական քաղաքականության հունով, պատկերը ավելի կատարյալ կլինի: Ղարաբաղը Զանգեզուրի գավառի շարունակությունն է իր տեղադրությամբ և տնտեսակերպով: Ազերբայջանը չի գատում նրանց իր պահանջների մեջ: Նույնն է անում և Հայաստանը: Այժմ, երբ մենք անցնում ենք անմիջապես տնտեսական գործունին, չափսի գատենք Ղարաբաղը Զանգեզուրից, այլ պիտի խոսենք նրանց մասին իբրև մի տնտեսական ամբողջություն: Գյուղատնտեսական ասպարեզում տարբերությունը խիստ շեշտված է Ղարաբաղի երկու մասերում: Լեռնաստանը մշակում է բացառապես հացահատիկներ: Տափաստանը՝ նաև բրինձ, բամբակ և մատուտակ: Լեռնաստանը մեղվաբուծության վայր է: Տափաստանը խանձվում է անառակ սկզբին և կեր չկարող մատակարարել մեղուներին: Այգեգործության մեջ նույն տարբերությունը գոյություն ունի շնորհիվ կլիմայական պայմանների ու ժողովուրդների կրոնի: Հայը մշակում է խաղող և թուփ, արդյունաբերում գինի և օղի: Թուրքը ըստ մեծ մասին հետամուտ է ծառայատուղների մշակության: Մեծ եռանդով անձնատուր է լինում պարտիզանության, մշակելով ընդարձակ բուստաններ: Անասնապահությունը երկու մասերում չի նմանվում իրար, թեև ընդհանրապես նա հայի ու թուրքի տնտեսությունը լրացնող մի ճյուղ է և անկախ գործունի բնույթ չի կրում: Հայը մատակարար է նրա խաշմարածությունը անփոփոխված է իր գյուղի սահմաններում կամ մերձավոր արտատեղերում: Թուրքը վաչկատուն է և թափառական խաշմարած: Իր տնտեսության այդ ճյուղով նա վրդովում է երկրի հանգիստը և աղետների պատճառ դառնում հարևանների համար: Ղարաբաղի լեռնաստանը ընդարձակ անտառներ ունի, որ մղում է հային զբաղվելու անտառային արդյունաբերությամբ: Ծաղկում է արհեստը, շուկա են հանվում տնային և գյուղատնտեսության վերաբերյալ իրեր: Տափաստանը անտառներ չունի, և թուրքը միանգամայն բորբի է արհեստների մեջ: Լեռնաստանը ունի սպիտակ ածուխ (լեռնային գետեր ու վտակներ), որը պիտի զարկ տա երկրի գործարանային արդյունաբերության, մանավանդ, եթե նկատի առնենք, որ նրա զոգը պարունակում է տարբեր հանքեր: Տափաստանում ջրի ուժի առանձին օգտագործում չի կարող լինել: Դաշտերի ոռոգումը ցամաքեցնում է գետերը: Երկիրը էլ մինչև օրս չի հայտնաբերել որևէ մեծ հեղեղ: Հրային ուժը, այգեգործությունը և հանքերը այժմ իսկ պատվանդան են դարձել, որ Ղարաբաղը ունենա կապիտալիստական ձև ստացած արդյունաբերության որոշ ճյուղեր: Հիշենք ջրաղացաբարերի մշակությունը (Գանձասար), որ նախին ձեռքով ու գործիքներով իսկ ընդունել է ընդարձակ չափեր: Օղեգործությունը (Խաչեն, Վարանդա) խոշոր դեր է խաղում երկրի տնտեսության մեջ: Ղարաբաղը յուրաքանչյուր տարի արտահանում է խոշոր քանակի սպիրտ և օղի: Բայց ինչ որ առանձնապես աչքի է ընկնում լեռնային Ղարաբաղում - դա կատարելապես կապիտալիստական զարգացում ստացած մետաքսագործությունն ու պղնձագործությունն է:

ՀԱՄԱՄԱՐԿԱՅԻՆ

«ՄԱՏՅԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹՅԱՆ» ԴՈՒՆԵՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՄ ԱՂՈՐԹԱԳԻՐՔ

Նարեկը ալեկոծությունը մըն է, հոգեկան վրդով մորիկ մը և ալեկոծություն մը, ուր բառերն ու կշռությունները այլքներու բախումին չափակցությունը, անոնց ինքնակրթման շաչունները, անոնց իրարահալած խաղաղքն ու անկուններն ունին...

Մ. Մեծարենց

Միջնադարյան հայ գրականության մեջ նոր դարագլուխը բացվում է մեծագույն բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացու ստեղծագործությամբ: Գեղածիծաղ Վանա լճի հարավային ափերին գտնվող գյուղերից մեկում ծնված բանաստեղծն իր կյանքի վերջին տարիներին գրում է «Մատյան ողբերգության» պոեմը, որը կոչվում է նաև Նարեկ: Դուք բաղկացած է իննսուներեց գլուխներից, որոնք վերնագրված են «Ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ»: Եվ, իրոք, ամբողջ երկը բանաստեղծի սրտի խօսքն է, աղոթքը, ներքին մենախտությունը՝ ուղղված երկնային տիրոջը:

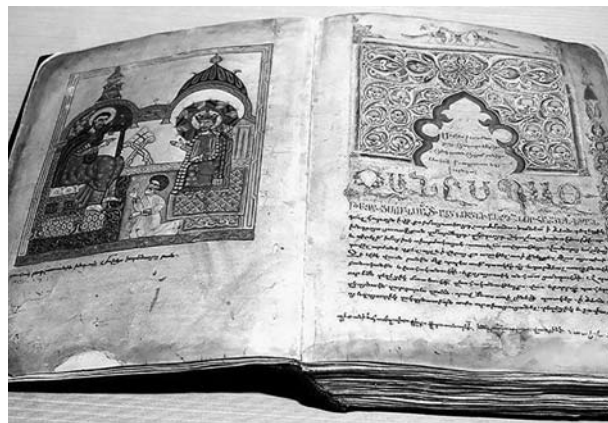
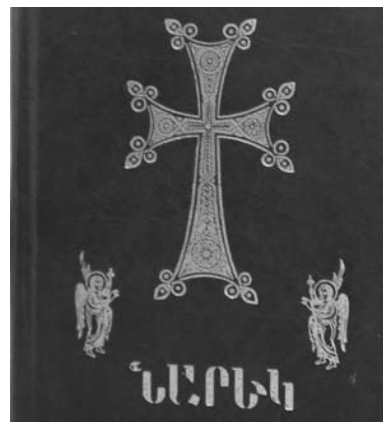
Իսկ ինչո՞ւ է Նարեկացին իր երկն անվանել ողբերգություն և ինչո՞ւ է ողբում: Նա միտակ է և ըստ միտակական մտածողության, Աստված ամենուրեք է, թե՛ բնության, թե՛ մարդու հոգու մեջ: Բայց մարդն անկատար է, նրա հոգին թաթախված է ծով մեղքերի մեջ, աղտոտված՝ երկրային կյանքի արատներով: Ուստի և աստվածային էությանը հասնելու համար մարդը պիտի անդադար մաքրի իր հոգին աղոթքների, պահքի, ճգնակեցության միջոցով, հրաժարվի մարմնի ցանկություններից, արատներից, մեղքերից: Բայց հնարավոր է դա: Չէ՞ որ մարմնի ցանկությունները չափազանց զորավոր են: Յոգին մարդուն մղում է դեպի վեր, դեպի մաքուր երկինք, իսկ մարմինը քաշում է վար, դեպի երկրային կյանքի կեղտոտ ճահիճը: Այդ հակառակությունից սաստիկ ալեկոծվել է հավատացյալ մարդու ներքնաշխարհը: Այդ ալեկոծումն իր գագաթնակետին է հասել Գրիգոր Նարեկացու հախումն ներաշխարհում՝ վերածվելով մեծագույն տառապանքի, իսկ տառապանքը՝ մեծագույն բանաստեղծության:

Նարեկացին ողբում և աղոթում է ոչ թե իբրև առանձին անձ, մեկ անհատ մարդ, այլ խտացում է իր մեջ ողջ մեղագործ մարդկությանը՝ առանց տարիքային ու դասային խտրության: «Ես եմ բոլորը, և բոլոր մարդկանց մեղքերն են իմ մեջ», - հայտարարում է նա: Այս է պատճառը, որ նրա ողբն ունի համամարդկային հնչողություն և միաժամանակ մարդասիրական խոր բովանդակություն, քանի որ բանաստեղծի նպատակն է եղել մաքրել, կատարելագործել ողջ մարդկությանը: Եվ քանի որ մաքրվելու համար անհրաժեշտ է խոստովանել մեղքերը, բանաստեղծը թվարկում է մեղքերն ու մարդկային բոլոր արատները:

Այո, Նարեկացին կերտեց իր մատյանը, որը մեր բանաստեղծության Ալթամարա վանքն է, լոկ այն զանազանությամբ, որ մատյանն ան-

կրթամեծ է: Մինչև Նարեկացին ոչ ոք աշխարհն այնքան գեղեցիկ ու շքեղ չի տեսել, ոչ ոք այնքան խորությամբ ու ամբողջությամբ չի ընկալել բնության վեհությունը, գոհար վարդերի ու հովտում շողողացող շուշանների սքանչելիությունը, կանաչի ձեռքի ծյունաթույր թուփ-չանքը, կյանքի ու մարդկային հոգու մերձեցումն ու օտարումը: Նա տեսավ, զգաց այս ամենը իր մեծ մտքով, սրտով և համճարով: Եվ որովհետև կյանքը չէր հյուսված միայն գեղեցկությունից, հասարակությունը չէր հիմնված արդարության վրա, բանաստեղծի հոգում ուժճացան զայրույթն ու հիասթափությունն այն ամենից, ինչից բաղկացած էր կյանքը, և ժայթքեց «Ողբերգության մատյան» պոեմը:

Գրքերն էլ ունեն իրենց ճակատագիրը: Մատյանի ճակատագիրը նույնքան անկրկնելի է, որքան իր էությունն ու կերտվածքը:

Լինելով մեր հին գրականության ամենից շատ հրատարակված և ժողովրդի մեջ ամենատարածված գիրքը՝ մատյանը ոչ այնքան կարդացվել է, որքան համբուրվել: Ոչ այնքան որվել դարակի վրա, որքան հիվանդի ճակատին կամ բարձի տակ: Ոչ այնքան հասկացվել է, որքան զգացվել: Եվ գարմանալին այն է, որ Նարեկացին հենց ինքն է դա կամխազուշակել իր գրքի սկզբում. «Արա այս մատյանն ընթերցողների սրտերը հստակ, բժշկիր նրանց հոգիները դու և հանցանքները սրբիր»:

Նարեկացու կանխագուշակումը կատարվեց, նրա մատյանին հավելով, բախտավորվում է նորապսակը, չքերը լցվում է մայրության ավիշով, լուսավորվում են կույրի աչքերը, ցավագարը լցվում է չարիքներից հաղթելու գործությամբ: Եվ պատահական չէ, որ Նարեկացին սպարում է որպես մեծագույն տաղերգու, որպես հրաշագործ բժիշկ, որպես մարգարե:

Չայտնի չէ, թե Նարեկացին քանի տարի է ճգնել իր ձեռակերտի վրա, ով գիտե, գուցե այն մտորվել ու գրվել է բանաստեղծի ստեղծագործական ողջ կյանքի ընթացքում, հայտնի է միայն, որ Նարեկ վանական քերթողը իր եր-

կը ավարտին է հասցրել մահվանից մեկ տարի առաջ՝ 1002թ.:

Բանաստեղծի խոսքն Աստծո հետ զղջում է աղոթախառն: Աստված մի անաչառ դատավոր է, բայց նաև ներող և գթառատ հայր: Մարդը պետք է ձգտի ձեռք բերել բարձրագույն բարիքը, այն է՝ անբաժանելի միանալ աստվածության հետ, որ ամենայն կատարելության լուսատիպն է, և ստանալ աստվածային անդորություն, այսինքն՝ մարդն Աստծու մեջ և Աստված ինքը՝ մարդու մեջ:

Նարեկացին տառապում է անընդհատ մեղքի հետևանքներով, զգում է իրեն հոգով ջախջախված, իբրև խորտակված մի նավ կյանքի ծովում: Եվ այն միտքը, թե իր մեղքերն ավելի շատ են, քան ծովի ավազը, փշաքաղում է նրան: Նա ցավով է նկատում իր և Աստծո տարբերությունը: Որքան Աստված մեծ է, բարձր ու

Պաղատեն, սակայն անտեսես դու ինձ... Ահա և Նարեկացու կործանման ողբը. Կարո՞ղ եմ մեկ էլ ես կանգուն տեսնել Քանդված տաղավարն իմ թշվառ անձի, Կարո՞ղ եմ հուսալ, թե պիտի տեսնեմ Ինձ՝ տարածներովս գերուս ազատված, Ես, որ զոկված եմ լուսիդ շնորհից, Յուսա՞մ, թե պիտի լինեմ կազդուրված...

Նարեկացու տարակույսի մեջ արդեն ցուլարծակում է հույսի լույսը: Նա հավատում է, որ Աստված բարեգութ կլինի մարդու հանդեպ: Չավատում է նաև մարդու ներքին ուժին, որով նա կկարողանա մաքրագործվել: Քանզի մարդը, որ եզակի պատկերն է Աստծո, նախապես, մինչև մեղքերի մեջ թաղվելը, եղել է աստվածաման, ստեղծարար ու մաքուր: Մեղավոր մարդուն անխնայ ստորացնելուց, պարսավելուց ու դատապարտելուց հետո բանաստեղծը գովաբանում է առհասարակ մարդ արարածին: Ահա այդ հատվածը Պ. Սևակի աշխարհաբար թարգմանությամբ.

Ահա մարմինդ կրող ու տանող-երկու միակից ու խորհրդակից ոտքերիդ վրա,

Դու կառուցվեցիր հրեշտակած, Որ կրկնակարկառ քո բազուկներով Իբրև թռչչի երկու թևերով վերաբարձրա ցար

Քո հայրենական աշխարհը դիտես...

Սա մարդու գովերգի՝ մարդեղության առաջին փայլուն նմուշն է ոչ միայն հայ, այլև համաշխարհային գրականության մեջ: Ըստ Նարեկացու, ամբողջ միանալով աստվածային էությանը՝ չի կորցնելու իր ես-ը, ինքնությունը, այլ Աստծո հետ հավասար, անձառելի լույսի մեջ ունենալու է անվախճան փառք. մարդն Աստծո՝ մեջ, և Աստված մարդու՝ մեջ:

Մարդուն տեսնել աստվածացած, այսինքն՝ կատարյալ, անարատ, ամբերի և ազատ: Այս է ահա «Ողբերգության մատյանի» հիմնական գաղափարը:

Այս կատարյալ բանաստեղծական երկը, համամարդկային աղոթքը, ժողովուրդը սրբացրել է և օգտագործել հիվանդների բժշկելու համար: Նարեկացին ինքը զգացել է իր մատյանի համաշխարհային մեծությունն ու արժեքը՝ ասելով.

Ու թեև որպես մի մահկանացու պիտի վախճանվեմ,

Բայց այս մատյանի հարակայությամբ կմնամ անմահ:

Այո, նա ստեղծեց մի անմահ հուշարձան՝ մինչև այժմ գործող հրաշակերտ եկեղեցի, մի անլռելի զանգակատուն...

Ո. ԲԱՐՍԻՈՂԱՐՅԱՆ «Ստեփանակերտի հ. 2 պետական մանկապարտեզ» ԴՈՒՎԿԻ փոխարտեն

ԴԱՎԻԹ ԱՆԱՆՈՒՆ. ԴԱՐԱԲԱՂ

3 Իսկ սրան հետևում է կռիվ, ընդհարում, սպանություն և թշնամություն: Կարելի է ասել, թե թուրք ժողովրդի բարքերի կոպտությունը, նրա մեջ արմատացած գողությունն ու ավազակությունն արդյունք են թափառական խաշնարածության: Անշարժ սեփականությունը և ստակեցությունը այնպիսի վարք ու բարք են հաղորդում մարդուն, որ չի կարող պատվաստել թափառաշրջիկությունը, արկածախնդրությունը սարերում ու ձորերում: Թուրք խաշնարածը իր զբաղմունքի գոհն է, թեև շնորհիվ մտավորի սակավապետության այդ չի զգում: Իսկ նրա առաջնորդները՝ Ազերբայջանի գոյության համոզված պաշտպանները, կամենում են իրանց ժողովրդի հետամնացությունը զենք ծառայեցնել հարևան Չայաստանի դեմ ու մշտաբար պահել ազգային կռիվը: Եվ դա այն ժամանակ, երբ Ազերբայջանի տափաստանները ոռոգման, ճանապարհների կառուցման և ճահիճների չորացման հետևանքով կարող են հեշտ ու առատ ապրուստ հայայթել իրենց բնակիչներին: Այդ շինարար ուղիով չի զարգանում ազերբայջանցիների քաղաքական մտածողությունը, այլ թշնամության ու ներհակության:

Ամառային արոտատեղիները ժամանակավոր դեր են կատարում թուրք ժողովրդի տնտեսության մեջ: Նա վերջիվերջո պիտի սպառի իր սոցիալական կյանքի այդ նախնական ձևը և նստակյաց դառնալով՝ ձեռնամուխ լինի ավելի բարձր տնտեսակերպի ու գոյության պայմանների: Այնինչ ամառային արոտատեղիները անհրաժեշտ են հայ շինականին նախ հազեցնելու նրա հողի ծարավը, ապա զարկ տալու ծայր առնող ալպիական տնտեսության: Դարաբաղն ու Ջանգեզուրը անցնելով Չայաստանին, չի վտանգվում թուրք ամասնապահների շահը: Չատուկ պայմանագրով նրանք կարող կլինեն շարունակել սարագնացությունը, մինչև որ հետզհետե կվերանա այդ սովորությունը: Բոլոր տվյալները ցույց են տալիս, որ հայկական Դարաբաղը իր տնտեսական ինքնամոտեցումը պահպանել է միշտ թե՛ պարսկական և թե՛ ռուսական տիրապետության ժամանակ: Քաղաքական և վարչական վիճակն է ստիպել նրան հակվել դեպի այս կամ այն կենտրոնն ու ուղին: Պարսկական տիրապետության ժամանակ Թավրիզն էր դեր խաղում, որ Շուշվա առևտրի մեջ պահպանեց իր

ազդեցությունը մինչև 19-րդ դարի յոթանասնական թվականները, երբ հասարակ ուղիների տիրապետությունն էր և հուղափերից կամրջով (Արաքսի վրա, Ճիբրայիլի գավառում) բանուկ գիծ կար Շուշվա ու Թավրիզի միջև: Ապա դրությունը փոխվեց, երբ կառուցվեց Թիֆլիս-Բաքու երկաթուղին ու Եվլախ-Շուշի խճուղով Դարաբաղը կապվեց նոր կենտրոնների հետ: Թող Չայաստանը իր տիրապետությունը տարածե Թարթառի ավազանի վրա (հին հայկական Ծար գավառ), խճուղի անցկացնի Բասար-Գեջարից Գանձասար-Խաչեն մի կողմից, Բասար-Գեջար-Չաբերք-Մարտակերտ մյուս և այն ժամանակ կտեսնեք, որ կարճ ժամանակում Դարաբաղը հազար կապերով կծուլվի մայր երկրի հետ և միանգամայն երես կործնի Եվլախից ու հաղորդակցության մյուս հանգույցներից:

Ազերբայջանի առևտրաարդյունաբերական կենտրոնները ոչ մի գրավչություն չեն կարող ունենալ Դարաբաղի հայության համար, եթե այդ երկրում պիտի տիրե պարզ կամ կոմունիստ դարձած թուրք կամ թե կոմունիստ ռուսը: Չային Բաքու և Անդրկասպյան երկիր էր մղում նյու-

թի համար Եվրոպան բացվում է Թարթառի հովտով, այն ճանապարհով, որով ուրարտացիները Չայաստանից իջել են Կուրի հովիտը: Այդ ճանապարհի բացումը Չայաստանի սեպուխ պարտքն է, ճանապարհ, որ դարաբաղի հային կկանգնեցնի Սևանա լճի ափին: Մնացածը կհարթ թե դարաբաղու ձեռներեցությունը և տոկունությունը: Այս փոփոխությունը կկատարվի երկունքով, բայց հեռանկարները պիտի մոռացնել տան ամեն տառապանք:

Դարաբաղը ամբողջական Չայաստանից դուրս՝ դա խոց է, որ նախ և առաջ զերեզման պիտի իջեցնե անկախ Ազերբայջանի գաղափարը: Բայց միաժամանակ նա պիտի թունավորե և Չայաստանի անդորությունը: Եթե Ազերբայջանում խելքը գլխին քաղաքագետներ լինեն, նրանք ամենից առաջ պիտի հրաժարվեն Դարաբաղից: Եթե Չայաստանում հայրենիքի հավաքման համոզված գործիչներ կան, նրանք օրմիբուն պիտի խորհեն Դարաբաղի մասին:

Դարաբաղը Չայաստանին:

«Գիտություն» ամսաթերթ, մարտ, 2020

ՔԱՋՈՐԴԻՆԵՐ

ՇԻՇԵՆՔ ՈՒ ԽՈՆԱՐՎԵՆՔ...

(Նվիրվում է գյուլնրեցի հերոս, ավագ լեյտենանտ Յուրայ ԳԱԼՍՅԱՆԻ)

Արհավիրքը գալիս ու ճյուղակոտոր է անում, ծեծում-ծեծում է մարմինը, քարկոծում, հողին է թափում տերև ու ծաղիկ: Չէ՛, հետ չես բերի, եղածը եղած է: Եվ որքան էլ ժամանակն իր հետ նոր ծաղկունք ու սաղաթ է բերում, միայն ծառը գիտի իր կորստի ցավը, որ անփոփում է կեղևի ներսում ու երբեմն, թուլության պահերին, դուրս է հանում խեղձ տեսքով: Ծառ է, հպարտ է, ծնկի չի գալիս և չի տապալվում, մինչև որ Տերը երկնքից կանչի:

Նայում են Վարդան և Անահիտ Գալստյաններին: Ջրուցում են, բայց ոչ անանց ցավից, որով լեցուն են նրանց հոգիները: Մի ցանկություն ունեն՝ ապրել ապրեցնելով... Ակամայից հիշեցի նկարիչ-քանդակագործ Արթուր Գևորգյանի և Դիանա Յարությունյանի համացանցային գրառումը:

Արթուր - Կորուստ ունենք: Չպարզված հանգամանքներում:

Դիանա - Մի քիչ շատ չե՞ն նման կորուստները:

- Միշտ շատ են:
- Ծնողը գլուխը ո՞ր պատին տա:
- Չգիտեմ:

Ոչ ոք չգիտի, որովհետև չկա նման պատ, որին գլուխը խփելով կարողանան մեղմել հոգու ցավը: Իսկ թե նույնիսկ լիներ, հիմա վաղուց փլված կլիներ... Չէր դիմանա, հաստատ չէր դիմանա:

Ավագ լեյտենանտ Յուրայ Վարդանի Գալստյան, Յարաբաղաբից: Ճակատագրի բերումով՝ համակուրսեցին տարբեր տարիներում իրենց կյանքը հայրենիքին նվիրաբերած քաջարի հերոսներ Գոռ Խուրդնյանի, Միկո Յարոյանի, Շավարշ Մելիքյանի, Արմենակ Ուրֆանյանի... Յարողիներ, որ կյանքի գնով կասեցրին թշնամու ներխուժումն ու հավերժացան:

Յուրայ Գալստյանը ծնվել է 1991թ. մարտի 20-ին: Նրա ծնունդը նոր հույս ու սպեղանի էր 1988-ի աշխարհացունց երկրաշարժին առաջին կնոջն ու երկու երեխաներին կորցրած Վարդանի համար: Ծայրամասային Մուշ թաղամասը կտրված է քաղաքին բնորոշ աղմկոտ անցուղարձից: Այն մոտ է դաշտ ու ձորերին, լեռներին ի տես՝ խաղա՞ղ, հոգի լցնող: Յուրայը սիրում էր առանձնանալ բնության մեջ, միաձուլվել ծառ ու ծաղկին, երկնի անհունին և բանաստեղծանա՞լ... Գրում էր ու պահում: Կոռնա՞ր բանաստեղծ, թե չլիներ կանչը հայրենի: Ո՞վ իմանա ճակատագրի առեղծվածները: Գերագանց գնահատականներով ավարտել է թիվ 42 դպրոցն ու ընդունվել Վազգեն Սարգսյանի անվան ռազմական ինստիտուտ: 2011թ. ավարտել է մեկնել է Մատաղիս՝ որպես դասակի հրամանատար: 2013թ. ավագ լեյտենանտ Յուրայ Գալստյանը գոր-

ծուղվել է Թալիշ՝ որպես մոտոհրածոցային վաշտի հրամանատար: Արցախյան լեռներն ու ձորերը, Թալիշն ու մյուս բնակավայրերը նույնքան հոգեհարազատ ու թանկ են եղել Յուրայի համար, որքան Գյումրին: Լեռնային քնքուշ ու նորաբաց ծաղկի էր նման Անուշը: Հանդիպեցին, սիրեցին և ամուսնացան: Որոշեցին հենց Թալիշում էլ մնալ: Թվում էր՝ ոչինչ չի կարող բաժանել սիրող զույգերին, և նրանց երջանկությունը չի խաթարվելու երբեք: Յուրայն անհամբեր սպասում էր առաջնեկի ծնունդին: Մեկ ամիս և՛ և՛ հայր էր դառնալու: Գարունը եկել է իր մեղմաբույրն է տարածել դաշտ ու լեռներում: Արցախյան լեռնաշխարհում զարթոնք է և ծաղկունք: Կյանքը՝ ցանկալի ու դաժան, մարդը՝ տիրակալն ու ստրուկն այս ամենի: Նոր էր իջել դիրքերից: Տխուր էր: Մի օր առաջ՝ ապրիլի 1-ին, երկրորդ գումարտակի Վլադիմիր Մելիքյանին էին խփել: Դարանակալած թշնամու դիպուկահարներին հաջողվել էր ոճիրը: Կյանքից հեռացող ամեն մի զինվորի համար մտերիմ ընկերների, հարազատների հետ խոր կսկիծ ենք ապրում բոլորս: Թշնամու տեղաշարժ և կուտակումներ էին նկատվում: Սահմանամերձ դիրքերի հսկողության տակ գտնվող Թալիշում սովորական են թշնամու կողմից արձակված կրակոցներն ու ներխուժման փորձերը, որոնք միշտ կասեցվում և հետ են շարժվում հայրենիքը պաշտպանող մեր զինվորների արիության շնորհիվ: Թվում էր՝ անհանգստանալու կարիք չկա: Անուշը կասկածանքով նայեց երկնքում հաճախակի հայտնվող անօդաչու սարքերին:

- Չէ՛, սահող աստղեր են,- փորձեց տագմապը ցրել Յուրայը, թեև ներքուստ ինքն էլ էր անհանգստ: Չասաց, որ թշնամու տեղաշարժ ու կուտակումներ են նկատել սահմանին: Յուրայը, ինչպես և մյուս զինվորները միշտ գաղտնի են պահում ռազմական առօրյային վերաբերող հարցերը: Յուրայն անհամբեր էր դարձել և միշտ կարծում էր, որ վաղ է հեռանալու այս կյանքից: Այնքան էր ուզում գոնե մի անգամ տեսնել, գրկել իր փոքրիկին: Նոր էին հասցրել քնել, երբ Անուշի մայրն արթնացրեց.

- Հարձակում է, վեր կացեք, արագ:

Չէին հասցրել հագնվել, երբ հրետակոծությունից փշրվեցին պատուհանի ապակիները: Ապակիների փշրումները թափվեցին Յուրայի մեջքին: Քերծվածքներն անտեսելով՝ նա շտապեց կնոջն ու ընտանիքի անդամներին դուրս բերել տնից: Թշնամին լայնածավալ հարձակում էր սկսել սահմանի ողջ երկայնքով. սաստիկ հրթիռահրետակոծության էր ենթարկվում մեր հենակետերն ու Թալիշը: Օրհասական պահ: Կյանքի և մահվան սահմանագիծ: Յուրայը հարազատներին ուղեկցեց ապահով վայր, հրաժեշտ տվեց:

- Մի՛ գնա,- խնդրեց Անուշը,- չե՞ս տեսնում ինչ է կատարվում:

- Չեմ կարող, ես իմ զինվորներին մե՞նակ չեմ թողնի:

Պատերազմի բոլոր կայծակնային արագությամբ տարածվեց: Ամբողջ հայությունը ոտքի կանգնեց՝ ռոպե առաջ օգնության հասնելու մեր մարտնչող զինվորներին: Արցախ էին մեկնում կռվելու, օգնելու՝ ով ինչով կարող էր: Յուրայը ծնողների զանգին կարճ պատասխանեց.

- Ամեն ինչ լավ է: Մի՛ անհանգստացեք ու էլ մի՛ գանգեք: Երբ հարմար լինի, ես կգանգեմ:

Անուշին ուղարկել են, լավ կպահեք: ...Տիկին Անահիտն արթնացավ: Երազ էր: Շիրակի գերեզմանատանն էին: Ինքը բռնել էր թոռնուհուն՝ Յուրայի աղջկա ծեռքը և քայլում էին շիրմաքարերի կողքով: Աղջիկը գեղեցիկ էր, հյուսքերով: Բայց դեռ մեկ ամիս կար թոռնուհուն լույս աշխարհ գալուն: Տեսնես ի՞նչ է նշանակում: Պատերազմի ժամանակ անում են այն, ինչ չես անի խաղաղ պայմաններում: Մարտի դաշտում զինծառայողն ամտեսում է քաղցը, հոգնածությունը, անում է անհնարին՝ հայրենի հողը պաշտպանելու, թշնամուն խոցելու, զոհված ընկերոջ վրեժը լուծելու համար ու բնավ չի մտածում մահվան մասին: Կարծում է, թե թշնամու գնդակը իրեն չի խոցի: Երևի պատերազմի, քաջության, հաղթանակի աստված Վահագն է գերբնական ուժ տալիս մեր զինվորներին: Երևի:

Բոլոր ժամանակներում մեր մարտիկների համար պայքարն անհավասար է եղել: Բայց դա չի խանգարել, որ մարտնչեն և հաղթեն մինչև ատամները զինված թշնամու բազմաքանակ հատուկ ջոկատայիններին: Եվ ինչպես մեր տղաներն են ասում, մեր մեկ զինվորը մեկ վաշտի դեմ է կռվում ու հաղթում: Մարտի առաջին ժամերը ծանր ու ճակատագրական էին: Թշնամու գիշերային կատաղի հրետակոծությունն ու ներխուժումն սկսվել էին, բայց չգիտես ինչու, պատասխան կրակ արձակելու հրաման չէր տրվում մեր զինվորներին: Ժամկետային զինծառայող՝ 18-20 տարեկան մեր քաջորդիները մարտի բռնվեցին, կռվեցին մինչև վերջին փամփուշտը, դիրքեր խուժած թշնամու հետ ձեռնամարտի բռնվեցին... Ավա՞ղ, զոհեր ունեցանք և դիրքեր գիջեցինք: Սակայն դա երկար չտևեց: Ամմիջապես կազմավորվեցին օգնության հասնող ջոկատներ ու Թալիշից դուրս շարժեցին ագերիներին: Անչափ կարևոր էր մեր դիրքերը ետ բերելը, թշնամուն ետ մղելը Միս բարձունքից: Յայ մարտիկները, ճանապարհին ոչնչացնելով թշնամու մեծաքանակ հատուկ ջոկատայիններին, շտապեցին դեպի դիրքեր: Յուրայն ու մյուս տղաներն արդեն տեղյակ էին Մերուժան Ստեփանյանի և Վիկտոր Յուզիստիկի զոհվելու մասին: Դիրքերում տղաներն ընկերանում, հարազատանում են: Յուրայ Գալստյանն իր շարքային զինվորների հանդեպ ուշադիր էր, հոգատար: Չմայած տարիքային ու աստիճանի տարբերությամբ, նա ծառայակիցների համար հայր էր և եղբայր: Ձուկված ընկերների լուրն անչափ ծանր էր տանում: Ինչ էլ լինի, ամեն գնով ետ են բերելու մեր դիրքերն ու հաղթելու են: Այլ ճանապարհ չկա: Թշնամին ինքն էլ չի սակացավ, թե ինչպես ետ շարժվեց մեր դիրքերից՝ մարտադաշտում թողնելով մեծ քանակությամբ ռազմատեխնիկա, զենք և դիրքի կույտեր: Այո՛, անհավատալի է, երբ յոթ զինվոր կռվում է երկու հարյուրից ավելի ագերիների դեմ և հաղթում: Մեր չորս դիրքերն արդեն ետ են գրավված: Թուրքական դրոշմ ընդամենը մեկ օր հետո հայ զինվորների ոտքերի տակ էր տրորվում, ու փոխարենը մեր դրոշմ էր փողփողում հաղթանակած: Սակայն թշնամու տանկերը կրկին ուժեղ կրակի տակ էին պահում կարևոր նշանակություն ունեցող Միս բարձունքն ու փորձում էին առաջանալ: Ավագ լեյտենանտ Յուրայ Գալստյանը ծառայակիցներին հրամայում է մնալ տեղում և ինքը դուրս է նետվում՝ ոչնչացնելու առաջացող տանկը: Նրան է հետևում շարքային

Գևորգ Վարդանյանը՝ Գագիկ և Շահանե Վարդանյանների տասնութամյա որդին, որը հատուկ պատրաստվածությամբ եկել էր Ռուսաստանից՝ պաշտպանելու հայրենի հողը: Յուրայը խնդրում է Գևորգին ետ դառնալ, բայց Գևորգը մե՞նակ չի թողնում հրամանատարին: Նրանք խոցում են գետնատնակին մոտեցող տանկը, փրկում խրամատում գտնվող զինակիցների կյանքը, բայց ընկնում են քաջի մահով: Գևորգ Վարդանյանը դեռևս 2015թ. աչքի էր ընկել իր խիզախությամբ: Թշնամու հերթական դիվերսիայի ժամանակ գնդակոծության տակ դուրս էր բերել վիրավոր ընկերոջը, հասցրել բուժվետ և փրկել նրա կյանքը:

Ապրիլյան թեժ ու ահավոր կռվում մեր մարտիկների անմախաղեպ արիության, անձնագոհության շնորհիվ հաղթեցինք: Հաղթանակին, սահմանների պաշտպանությանը և խաղաղությանը նվիրաբերվեց ամենաթանկը՝ մեր հերոսների ծաղկուն կյանքը: Միայն Գյումրին ունեցավ յոթ հերոս, որոնց անունները միշտ հպարտությամբ և խոնարհումով ենք հիշելու:

Փոխգնդապետ ԱԼԵՔՍԱՆ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ, ավագ լեյտենանտներ ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ, ՅՐԱՉ ԳԱԼՍՅԱՆ, շարքայիններ ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄԵԼԻՔՅԱՆ, ՎԻԿՏՈՐ ՅՈՒԶԻՍՏԻԿԻ, ՏԻԳՐԱՆ ԱՐԳՈՒՅԱՆ:

Այդ դժին օրերից մեկ ամիս անց ծնվեց Յուրայի և Անուշի դստրիկը, որ հույսով և ուրախությամբ լցրեց Գալստյանների օջախը: Յիմա նա մանկապարտեզ է հաճախում, միշտ համբուրում է հերոս հայրիկի լուսանկարն ու զրուցում նկարի հետ: Սա ամենաթանկ ընծան է, որով ապրում և մեղմում են իրենց սրտի կսկիծը Գալստյաններն ու երբեք չեն հաշտվում այն մտքի հետ, որ իրենց որդին չկա: Իսկ Անուշը՝ մայր Վարուժան Օհանյանի դուստրը, չի սիրում խոսել: Ամեն ինչ իր մեջ է ամփոփում: Դուստրն իր համար մի աշխարհ է՝ նուրբ ու անբացատրելի աշխարհ, ուր սիրելի հերոս ամուսինը ներկա է մշտապես...

- Ես իմ ամբողջ կյանքն ապրելու եմ այնպես, որ Յուրայը միշտ հպարտանա ինձանով:

Չարմանալի դիպվածով Յուրայն ու նույն անունը կրող պապը մահացան քսանհիգ տարեկանում, զարմանալիորեն հենց Յուրայի ծննդյան օրը նրա եղբայր Աղասուն Տերը որդի պարգևեց, որ անվանակոչվեց հերոս հորեղբոր անունով:

Արհավիրքը գալիս, իր անողորմ ծեռքով խլում ու տանում է, իսկ պտղաբերության Անահիտ դիցուհին նոր շիվեր ու ծաղկունք է նվիրում, որ հայի օջախը միշտ շեն մնա ու կանգուն: Գարուն է կրկին: Սահմանում բնությունն ամեն պահ իր մեջ է կրում սարսուռն ու տառապանքը պատերազմի: Արևը գգվում է նրան ջերմորեն: Հովերը շոյում են լեռնալանջերն ու պտուկները դաշտ ու ձորերի, որոնք նոր թավիշով ու ծաղկունքով են լցվում: Գյումրիում փոքրիկ Անահիտն ու Յուրայը խաղում են Ապրիլյան պատերազմի հերոսների անվան պուրակում, ջուր են խմում Յուրայ Գալստյանի հուշադրուրից: Գյումրին և մյուս բնակավայրերը արթնանում և քուն են մտնում խաղաղությամբ: Իսկ սահմանին գիշեր ու զօր, ցուրտ և տապին մեր հայրենիքի խիզախ ու արթուն պահապաններն են:

ԵՐԵՔ ԱՌՈՂՋ

ԱՌՈՂՋԱՐԱՐ ՄԱՐՄԱՄԱՐԶՈՒԹՅՈՒՆ. ԲԱՂԱԳՐԱՏՈՄՍԸ ԵՎՐՈՂԱՅԻ ԶԵՄՊԻՈՆՏԻ

Գարուն է, բայց ծնունդ էրկար ու ցուրտ օրերից հետո, սեզոնային սուր շնչառական վարակների եւ տարածվող վիրուսների վտանգի հետ կապված՝ մեր օրգանիզմում կուտակված հոգնածություն եւ սթրես կա: Իսկ սթրեսները եղանակ չեն հարցնում եւ բացասաբար են անդրադառնում մեր օրգանիզմի դիմադրողականության վրա: Այդ է պատճառը, որ առավելապես դժվար է գլուխը բարձից կտրելը: Իհարկե, մեզանից ոչ մեկն ապահովագրված չէ օրգանիզմի ցածր դիմադրողականությունից եւ սթրեսներից: Այդուհանդերձ, փոխելով մեր որոշ սովորություններ, կարող ենք արժանի հակահարված տալ սթրեսներին, հոգնածությանը, ամրացնել օրգանիզմի իմունային համակարգը:

Մարդն ինչքան շատ է շարժվում, այնքան քիչ է հոգնում: Պետք է ավելի շատ ժամանակ տրամադրել քայլելուն, մաքուր օդում զբոսնելուն: Դրական հույզերը՝ ուրախությունն ու ծիծաղը, անփոխարինելի են լարվածությունը թուլացնելու համար: Պետք է պայմաններ ստեղծել ավելի շատ դրական հույզեր ստանալու համար: Ամեն հարմար պահի պետք է մարզել շնչառությունը՝ սովորել խոր եւ դանդաղ շնչել: Չմոռանալ հաճախակի ջուր խմել: Չետել քնի եւ սննդի նորմերի պահպանմանը: Չայտնի է, որ սպորտով կամ մարմնամարզությանը զբաղվողների մոտ առկա է բարձր դիմադրողականություն, սթրեսակայունություն: Այդ մարդիկ գրեթե չեն հիվանդանում: Իսկապես, ցանկացած ֆիզիկական ծանրաբեռնվածություն կարող է թոթափել հոգեբանական լարվածությունը, նպաստել սթրեսների նվազմանը, ամրացնել օրգանիզմը:

Շատ մարդիկ, լսելով ֆիզիկական ակտիվության օգտակարության մասին, պատկերացնում են, որ արդյունքի հասնելու համար պետք է չարչարվել կամ վերջին ուժերը ներդնել որեւէ մարզանք կատարելու համար: Մինչդեռ մարզական էջի հերթական սիրված հյուր, ավանդական կարատե դո Ֆեդերացիայի մարզիչ, Եվրոպայի չեմպիոն Տիգրան Գեորգյանն այլ կարծիք է: Ամենաարդյունավետ մարմնամարզությունը ամենահասարակ վարժություններն են, որոնք կարող են կատարել տարբեր կենսակերպ վարող, ցանկացած տարիքի մարդիկ նույնիսկ տանը կամ աշխատավայրում: Օրվա մեջ 15 րոպեն էլ բավական է վարժություններ կատարելու համար: Կարեւոր է, որ կատարողը գիտակցորեն մոտենա հարցին եւ ճիշտ կատարի այս կամ այն վարժությունը:

Մեր խնդրանքով մարզիչը ցույց տվեց իրար հաջորդող հինգ վարժություն, որոնց ճիշտ կատարումը նպաստում է օրգանիզմի զարթոնքին: Կատարման տեսակետից պարզ, քիչ էներգիա կլանող, բայց արդյունավետ այս վարժություններն օգնում են լիցքաթափվել, հանգստացնել մարմինն ու ուղեղը: Դրանց ամենօրյա կատարումը նպաստում է մկանների ամրանալուն, ձգվելուն, օրգանիզմի դիմադրողականության բարձրացմանը: Իսկ այդ դեպքում շատանում է արյան մեջ ուրախության եւ բավականության հորմոնների արտադրությունը, ինչը խթանում է սթրեսների հանդեպ կայուն լինելուն եւ ընդհանուր օրգանիզմի առողջությանը:

1. Կբանիստը ոչ միայն ուժային սպորտի, այլև ընդհանուր ֆիզիկական պատրաստության հիմնարկ վարժություններից մեկն է: Կատարողը պետք է կանգնած դիրքից կբանիստի եւ բարձրանա՝

նորից ընդունելով կանգնած դիրքը (նկար 1, 2): Ոտքերը բացել ուսերի լայնությամբ, իսկ ձեռքերը պահել առաջ: Լինելով հասարակ վարժություն՝ կբանիստը ակտիվացնում է մկանները, արյան շրջանառությունը ողջ օրգանիզմում: Այն հատկապես լավ է նստակյաց կենսակերպ վարողների համար, քանի որ նպաստում է նստատեղի նյարդի ակտիվ աշխատելուն: Կբանիստի մի քանի անգամ կատարումը նախապատրաստում է հաջորդ վարժությունների համար:

Նկ. 2

տիվ աշխատելուն: Կբանիստի մի քանի անգամ կատարումը նախապատրաստում է հաջորդ վարժությունների համար:

Նկ. 3

Այնուհետև ուղղվել եւ ձեռքերը վեր բարձրացրած ձգվել վերեւ՝ պոկելով կրունկները գետնից (նկար 3, 4): Մի քանի անգամ կատարվող այս վարժությունը կարող է սեղմված ողերը՝ ապահովել ընդհանուր օրգանիզմի շարժողականությունը:

Նկ. 5

տակար է ողնաշարի հետ խնդիրներ ունեցող մարդկանց համար, հատկապես սկոլիոզի դեպքում: Այն ձգում է ամրացնում է մեջքի մկանները՝ օրգանիզմի հաղորդելով ճկունություն:

2. Կանգնած դիրքից ձեռքերը ամռաջ պարզած ձգվել ներքեւ՝ ձեռքերը իջեցնել հնարավորին չափ ցած, իսկ ոտքերը պահել ուղիղ: Ոտքերը պետք է բացել ուսերի լայնությամբ:

Նկ. 4

3. Կանգնած դիրքում ոտքերը մոտիկ, ձեռքերը պահել ուղիղ ու մարմնին հպած թեքվել աջ եւ ձախ կողմեր՝ ձեռքերը չկտրելով մարմնից: Ոտքերն ու վիզը պահել անշարժ (նկար 5, 6): Այս վարժությունը շատ օգտակար է ողնաշարի հետ խնդիրներ ունեցող մարդկանց համար, հատկապես սկոլիոզի դեպքում: Այն ձգում է ամրացնում է մեջքի մկանները՝ օրգանիզմի հաղորդելով ճկունություն:

Նկ. 6

Նկ. 7

4. Ընդունել աղեղնավորի դիրք: Չետելի ոտքի կրունկը բարձր պահել գետնից: Ձեռքերը դնել գոտկատեղին: Մեջքը պահել ուղիղ: Մարմնի կենտրոնը ուղղահայաց պետք է լինի ոտքերի հեռավորության հատվածի կենտրոնին: Ուղիղ իջնել ներքեւ, հետեւի ոտքի ծունկը չհպելով կամ թեթեւ հպելով գետնին, բարձրանալ ելման դիրք (նկար 7-8): Վարժությունը կատարելիս պետք է հետեւել, որ առջեւի ոտքի ծունկն ավելի առաջ չլինի, քան ոտնաթաթը. դրանք պետք է լինեն մեկ ուղղության վրա: Կրկնել մի քանի անգամ՝ փոխելով ոտքերը: Վարժությունն օգնում է ողջ մարմինը պահել տոնուսում:

Նկ. 9

5. Կանգնած դիրքում կատարել ձեռքերի ամբողջական շրջանային պտույտներ դեպի առաջ եւ դեպի հետ: Մի քանի անգամ կատարելուց հետո աջ եւ ձախ ձեռքերը հերթապես անկրատ մկրատածեւ մի քանի շարժումով՝ բացելով դեպի հետ եւ հավաքելով դեպի առաջ (նկար 9, 10, 11): Վարժությունը աշխատեցնում է կրծքավանդակը, թիակները, ուսերը, ձգում է հողերը: Պարբերաբար մարզվեք, եթե անգամ մարզադահլիճ այցելելու հնարավորություն չունեք, հետեւեք ինքնախնամքին, եղեք առողջ:

Նկ. 11

Շնորհավորանք ԲԱՐԵՏԻՂՋ ՈՒ ՊԱՏԱՄԱՆԱՏՈՒ

«Ուսուցիչն այն անհատն է, ով իր շունչը խառնում է հայոց սուրբ հողին ու նմանվում արարողին: Նրա մեջ հորդում է արարչության լույսը»:

Բարդ, դժվարին, բայց միաժամանակ պատվավոր գործ է ուսուցչի մասնագիտությունը: Նրանք իրականացնում են պատասխանատու առաքելություն՝ ուսուցանում և դաստիարակում են նորանոր սերունդներ:

Աստղաշենի ժան Անդրյանի անվան միջնակարգ դպրոցում է աշխատում հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի Ավետլանա Մկրտչյանը:

Ծնվել է 1970թ. մարտի 11-ին Ասկերանի շրջանի Աստղաշեն (Դաշքուլաղ) գյուղում:

1977թ. հաճախել է Աստղաշենի ութամյա դպրոցի առաջին դասարան:

1985թ. ուսումը շարունակել է Պատարայի միջնակարգ դպրոցում և այն ավարտել 1987թ.: Եղել է ուսման առաջավոր:

1987թ. ընդունվել է Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտի պատմաբանասիրական ֆակուլտետի լեզվագրական բաժինը: 1988թ. Արցախյան շարժման պատճառով ինստիտուտը տեղափոխվեց ՀՀ Կիրովական քաղաքը:

1992թ. ավարտել է Կիրովականի մանկավարժական ինստիտուտի Ստեփանակերտի մասնաճյուղի պատմաբանասիրական ֆակուլտետի լեզվագրական բաժինը:

1992թ. աշխատանքի է անցել ՀՀ Ապարանի շրջանի Արագածի միջնակարգ դպրոցում՝ որպես հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի:

Տեղափոխվել է Արցախ և 1992-1993թթ. աշխատանքի անցել Ասկերանի շրջանի Աստղաշենի ժան Անդրյանի անվան միջնակարգ դպրոցում որպես հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի, և որպես ՄԿԱԳՏՏ, իսկ 2017-ից առ այսօր աշխատում է որպես փոխտնօրեն: Ավետլանա Մկրտչյանը մատաղ սերնդի ուսուցման և դաստիարակության գործի ամենացորդ նվիրյալ է:

Հայոց լեզվի և գրականության դասերը միշտ կազմակերպում է ժամանակի պահանջներին համահունչ: Նրա ամեն մի դասապրոցեստ յուրովի ստեղծագործություն է: Իր սաների մեջ դաստիարակում է հայրենասիրություն, աշխատասիրություն և բարություն: Նրա կողմից դպրոցում կազմակերպվող ամեն մի միջոցառում լավագույնն է ու շատ հետաքրքիր:

Իր գուսպ, համեստ ու բարի կեցվածքով, բարեխիղճ ու պատասխանատու աշխատանքով նա արժանացել է գործընկերների և սաների հարգանքին ու սիրուն: Բարձր է պահում ուսուցչի վեհ ու պատվավոր կոչումը:

Սիրելի ուսուցչուհի, շնորհավոր 50-ամյակդ, Ձեզ առողջություն, հաջողություն, երջանիկ տարիներ:

Թող Ձեզ միշտ ուղեկցեն լավատեսությունն ու պատասխանատվությունը, միշտ լինեք բարձունքում:

Աստղաշենի ժան Անդրյանի անվան մանկավարժական կոլեկտիվ

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՈՒՇԻ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ 2019Թ. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ Է Հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի «09» մարտի 2020թ. 01 որոշմամբ

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ «ՇՈՒՇԻ ԵՏԻՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ԻՄԱՆԱԴՐԱՄԻ 2019Թ. գործունեության մասին

Table with 2 columns: Description and Amount. Includes items like 'Հիմնադրամի լրիվ անվանումը', 'Հիմնադրամի գործադիր մարմնի ղեկավարը', and 'Ֆինանսական արդյունքները'.

Ռեկտոր Թորոմայան Հովհաննես, Գլխավոր հաշվապահ «ԱՍԵԹ հաշվապահական կենտրոն» ՓԲԸ

Աուդիտ Պրո ՓԲԸ ԱՍ, ք. Ստեփանակերտի Կ. Մամիկոնյան 29/6

+ 37447 959575 www.auditpro.am

ԱՆԿԱՆ ԱՌՈՒԴԻՏՈՐԻ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

«ՇՈՒՇԻ ԵՏԻՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ԻՄԱՆԱԴՐԱՄԻ 2019Թ. ղեկտեմբերի 31-ի դրությամբ հաշվետվական տարվա ֆինանսական հաշվետվությունների վերաբերյալ

«ՇՈՒՇԻ ԵՏԻՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ԻՄԱՆԱԴՐԱՄԻ ՂԵԿՎԱՐՈՒԹՅԱՆ

Կարծիք

Մենք աուդիտի ենք ենթարկել «ՇՈՒՇԻ ԵՏԻՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ԻՄԱՆԱԴՐԱՄԻ (այսուհետ՝ «Հիմնադրամ») ֆինանսական հաշվետվությունները, որոնք ներառում են ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունը՝ 2019թ. ղեկտեմբերի 31-ի դրությամբ, ինչպես նաև այդ ամսաթվին ավարտված տարվա համապարփակ ֆինանսական արդյունքի, զուտ ակտիվներում փոփոխությունների, դրամական միջոցների հոսքերի մասին հաշվետվություններն ու ֆինանսական հաշվետվություններին կից ծանոթագրությունները, ներառյալ՝ հաշվապահական հաշվառման նշանակալի քաղաքականության հիմնական դրույթները:

Մեր կարծիքով, կից ֆինանսական հաշվետվությունները բոլոր էական առումներով ճշմարիտ են ներկայացնում Հիմնադրամի ֆինանսական վիճակը 2019 թվականի ղեկտեմբերի 31-ի դրությամբ, ինչպես նաև այդ ամսաթվին ավարտված տարվա ֆինանսական արդյունքն ու դրամական միջոցների հոսքերը՝ Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտների համաձայն (ՖՀՄՍ-ներ):

Կարծիքի հիմք

Մենք աուդիտն անցկացրել ենք Աուդիտի միջազգային ստանդարտներին (ԱՄՍ-ներ) համապատասխան: Այդ ստանդարտներից բխող մեր պատասխանատվությունը լրացուցիչ նկարագրված է այս եզրակացության «Աուդիտորի պատասխանատվությունը ֆինանսական հաշվետվությունների աուդիտի համար» բաժնում: Մենք անկախ ենք Հիմնադրամից՝ համաձայն Հաշվապահների էթիկայի միջազգային ստանդարտների խորհրդի կողմից հրապարակված Պրոֆեսիոնալ հաշվապահի էթիկայի կանոնագրի (ՀՀՄՍ կանոնագիր) և պահպանել ենք էթիկայի այլ պահանջները՝ համաձայն ՀՀՄՍ կանոնների:

Մենք համոզված ենք, որ ձեռք ենք բերել բավականաչափ համապատասխան աուդիտորական ապացույցներ՝ մեր կարծիքն արտահայտելու համար:

Ֆինանսական հաշվետվությունների համար ղեկավարության և կառավարման օղակներում գտնվող անձանց պարասխանաբանությունը:

Ղեկավարությունը պատասխանատու է ՖՀՄՍ-ի համաձայն ֆինանսական հաշվետվությունների պատրաստման և ճշմարիտ ներկայացման, և այնպիսի ներքին հսկողության համար, որն ըստ ղեկավարության, անհրաժեշտ է խարդախության կամ սխալի

հետևանքով էական խեղաթյուրումներից զերծ ֆինանսական հաշվետվությունների պատրաստումը ապահովելու համար:

Ֆինանսական հաշվետվությունները պատրաստելիս՝ ղեկավարությունը պատասխանատու է Հիմնադրամի անընդհատ գործելու կարողության գնահատման համար՝ անհրաժեշտության դեպքում բացահայտելով անընդհատությանը վերաբերող հարցերը, ինչպես նաև հաշվապահական հաշվառման անընդհատության հիմունքը կիրառելու համար, եթե ղեկավարությունը չունի Հիմնադրամը լուծարելու կամ Հիմնադրամի գործունեությունը դադարեցնելու մտադրություն, կամ չունի այդպես չվարվելու որևէ իրատեսական այլընտրանք:

Կառավարման օղակներում գտնվող անձինք պատասխանատու են ֆինանսական հաշվետվությունների պատրաստման գործընթացի նկատմամբ վերահսկողության համար:

Աուդիտորի պարասխանաբանությունը ֆինանսական հաշվետվությունների աուդիտի համար

Մեր նպատակն է ձեռք բերել ողջամիտ հավաստիացում առ այն, որ ֆինանսական հաշվետվություններն, ամբողջությամբ վերցրած, զերծ են խարդախության կամ սխալի հետևանքով առաջացած էական խեղաթյուրումներից և ներկայացնել մեր կարծիքը ներառող աուդիտորի եզրակացություն:

Ողջամիտ հավաստիացումը բարձր մակարդակի հավաստիացում է, բայց այն չի երաշխավորում, որ ԱՄՍ-ներին համապատասխան իրականացված աուդիտը միշտ կհայտնաբերի էական խեղաթյուրումներ, երբ այն առկա է: Խեղաթյուրումները կարող են առաջանալ սխալի կամ խարդախության արդյունքում, և համարվում են էական, երբ խելամուտք են կարող է ակնկալվել, որ դրանք առանձին կամ միասին վերցրած, կազդեն ֆինանսական հաշվետվություններն օգտագործողների՝ այդ ֆինանսական հաշվետվությունների հիման վրա կայացվող տնտեսական որոշումների վրա:

ԱՄՍ-ների համաձայն իրականացրած աուդիտի ողջ ընթացքում կիրառում ենք մասնագիտական դատողություն և պահպանում մասնագիտական կասկածանոտություն: Ի լրումն՝

- հատկորոշում և գնահատում ենք խարդախության կամ սխալի հետևանքով ֆինանսական հաշվետվությունների էական խեղաթյուրման ռիսկերը, նախագծում և իրականացնում ենք աուդիտորական ընթացակարգեր՝ այդ ռիսկերին արձագանքելու նպատակով, և ձեռք ենք բերում աուդիտորական ապացույցներ, որոնք բավարար համապատասխան հիմք են հանդիսանում մեր կարծիքի համար: Խարդախության հետևանքով առաջացած էական խեղաթյուրման չհայտնաբերման ռիսկն ավելի բարձր է, քան սխալի հետևանքով էական խեղաթյուրման չհայտնաբերման ռիսկը, քանի որ խարդախությունը կարող է ներառել հանցավոր համաձայնություն, զեղծարարություն, միտումնավոր բացթողումներ, սխալ ներկայացումներ կամ ներքին հսկողության համակարգի չարաշահում:

• ձեռք ենք բերում աուդիտին վերաբերող ներքին հսկողության մասին պատկերացում՝ տվյալ հանգամանքներին համապատասխան աուդիտորական ընթացակարգեր նախագծելու, և ոչ թե Հիմնադրամի ներքին հսկողության արդյունավետության վերաբերյալ կարծիք արտահայտելու համար:

• գնահատում ենք ֆինանսական հաշվետվությունների պատրաստման համար հաշվապահական հաշվառման կիրառված քաղաքականության տեղին լինելը, ինչպես նաև ղեկավարության կողմից կատարած հաշվապահական հաշվառման գնահատումների և կից բացահայտումների խելամուտքությունը:

• եզրահանգում ենք ղեկավարության կողմից հաշվապահական հաշվառման անընդհատության հիմունքի կիրառման տեղին լինելու վերաբերյալ, և հիմնվելով ձեռք բերված աուդիտորական ապացույցների վրա, գնահատում ենք, արդյոք առկա է էական անորոշություն դեպքերի կամ իրավիճակների վերաբերյալ, որոնք կարող են նշանակալի կասկած հարուցել Հիմնադրամի անընդհատ գործելու կարողության վրա: Եթե մենք եզրահանգում ենք, որ առկա է էական անորոշություն, ապա մեզանից պահանջվում է աուդիտորի եզրակացությունում ուշադրություն հրավիրել ֆինանսական հաշվետվությունների համապատասխան բացահայտումներին, կամ, եթե այդպիսի բացահայտումները բավարար չեն, ձևափոխել մեր կարծիքը: Մեր եզրահանգումները հիմնված են մինչև մեր եզրակացության ամսաթիվը ձեռք բերված աուդիտորական ապացույցների վրա: Սակայն, ապագա դեպքերը կամ իրավիճակները կարող են ստիպել Հիմնադրամին դադարեցնել անընդհատության սկզբունքի կիրառումը:

• գնահատում ենք ընդհանուր առմամբ ֆինանսական հաշվետվությունների ներկայացումը, կառուցվածքը և բովանդակությունը, ներառյալ բացահայտումները, և արդյոք ֆինանսական հաշվետվությունները ներկայացնում են դրանց հիմքում ընկած գործարքներն ու իրադարձություններն այն ձևով, որն ապահովում է ճշմարիտ ներկայացումը:

Ի թիվս այլ հարցերի, մենք տեղեկացնում ենք կառավարման օղակներում ներգրավված անձանց առաջադրանքի պլանավորված շրջանակի և ժամկետների, ինչպես նաև աուդիտի ընթացքում հայտնաբերված նշանակալի հարցերի, ներառյալ՝ ներքին հսկողությանը վերաբերող նշանակալի թերությունների մասին:

20 մարտի 2020թ. «ԱՌՈՒԴԻՏ ՊՐՈ» ՓԲԸ

Արսեն Խաչատրյան Տնօրեն

Ջարինե Վերդիյան Աուդիտոր

ՕՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԿՏԻ ՀԻՇԱՐԺԱՆ ՕՐԵՐԻՑ

Սկիզբը՝ «Լուսարարի» հ. 6, հ. 7-ում

ՄԿՏ

Սեպտեմբերի 20, կիրակի

Կարճատև զանգից արթնացա: Շտապեցի վեր կենալ: Կիսամերկ վիճակում լվացվեցի, շորերս հագա և շտապեցի ճաշարան: Ճաշարանը չէր փոխված. ամեն ինչ նույնն էր, միայն բուրմունքն էր տարբեր. առավոտյան ճաշարանում օտար թեյի բուրմունք կար:

Մտտեցա մատուցարանին, ստացա իմ բաժին երկու տուփ կարագը և մի փոքրիկ պահածոյի նման ջեմ (Մելքոնյանում կարագները փոքրիկ տուփերի մեջ են, ամեն տուփի մեջ՝ մի հացի: Իսկ ջեմը մի քիչ շատ է՝ 2 հացի համար): Այնուհետև բաժակներով կաթ էր դրված՝ սառը, հավանաբար՝ անբնական: Ինչևիցե, վերցրի, և մյուս ընկերներով տեղավորվեցինք մի սեղանի շուրջ:

Առաջին անգամից իսկ հավանեցինք այդ կարագի, ջեմի և կաթի համը:

Վերջացնելուց հետո մնացորդները տարանք և թափեցինք: Այնուհետև դուրս ելանք ճաշարանից: Ինչպես ամեն օր, այդ օրը ևս մարդ չկար բակում: Միայն մենք էինք և մի քանի հոգի, որ սովոր էին շուտ արթնանալուն:

Մտանք սենյակ և նստոտեցինք ամեն մեկս իր տեղը և սպասում էինք դպրոցի արթնանալուն:

Մեր սենյակակից Արմենը առաջարկեց խաղալ «Ջրաշքերի դաշտ»: Մենք սիրով ընդունեցինք նրա առաջարկը և սկսեցինք խաղալ: Մի քիչ հետո ծանծաղանք, և ես առաջարկեցի խաղալ «Գորոզիկ» խաղը: Վերջինս ավելի հետաքրքիր դուրս եկավ: Տարված խաղում էինք, երբ հանկարծ հնչեց զանգը: Մենք եզրակացրինք, որ դա ճաշի զանգն է: Եվ առանց ուշացնելու շտապեցինք ճաշարան: Այս անգամ արդեն ամբողջ Մելքոնյանը հավաքվել էր ճաշարանում:

Ծիշում ասած, չեմ էլ հիշում ինչ կերանք այդ օրը: Միայն հիշում եմ, որ ճաշից հետո նարինջ (յուրաքանչյուր ճաշի և ընթրիքի ժամանակ պտուղ են տալիս) կերանք:

Ճաշից հետո չկարողացանք բակում մնալ, կիզիչ արևը վառում էր մեզ: Ուստի մենք գնացինք և ապաստանեցինք, շենքի մուտքի վերևում դուրս եկած մաս կար, դրա տակ:

Մոտ ժամը 2.00-ին զանգը հնչեց: Այդ մեկը չիմացանք ինչ է: Բայց հետո իմացանք, երբ հերթապահը դուրս եկավ և ասաց.

- Դա ի՞նչ է, անցնիք սերտողության:

Մենք չհասկացանք, թե որն է սերտողությունը: Բայց բառից հասկացանք, որ դա դասերը սովորելու ժամանակն է:

Բայց քանի որ դասագիրք չունեինք, սենյակում պարապ նստոտեցինք: Եվ այսպես մի քանի ժամ անգործ նստեցինք, միայն զրուցում էինք: Զեղծ իմանում, թե ժամանակն ինչպես է անցնում: Միայն հասկացանք այն ժամանակ, երբ հնչեց մի ուրիշ զանգ: Ժամացույցին նայեցինք և տեսանք 6.00-ն է: Իսկույն հասկացանք, որ ընթրիքն է: Լվացվեցինք և շտապեցինք

ճաշարան: Այս անգամ ավելի շատ աշակերտներ կային, քան կեսօրին (լինում է, որ նույնիսկ կեսօրին քնած աշակերտներ են լինում):

Ընթրիքից հետո արդեն համարյա մթնել էր: Օդը սկսել էր պաղել: Մառը գեփյուռ էր փչում: Քանի որ թեթև, ամառային շորեր էինք հագել, շտապեցինք սենյակ:

Որոշ ժամանակ հետո, երբ արդեն ամբողջովին մթնել էր, պատրաստվեցի քնելու:

Պառկեցի, բայց քունս չէր տանում: Գիրք չկար, որ կարդայի: Դեմքս շուռ տվեցի դեպի պատը և մի քիչ հետո զգացի, որ աչքերս ծանրանում են, և ես քնեցի:

Սեպտեմբերի 21, երկուշաբթի

Արթնացա: Արևը բավականին վեր էր բարձրացել արևելքից: Սակայն վաղորդյան այդ բուրբոնյան մեջ մթություն կար: Չիմացա որ զանգը հնչել է: Թոնթորալով վեր կացա և նայեցի ժամացույցիս: Ժամը 7.30 էր: Նորից պառկեցի և քնեցի:

Արթնացա բարձր զանգից: Արագ-արագ շտկեցի անկողինս և 10-15 րոպեից արդեն պատրաստ էի և սպասում էի Առնոլդին:

Ամենօրյա ճաշարանն էր՝ նոր աշակերտներով, դարչինի բուրմունքով (միայն առավոտներն է լինում դարչինի բուրմունքը): Այդ առավոտ չգիտեմ ինչ տվեցին: Ըստ խոհարարների՝ շատ լավ բան էր՝ հավվայի, մեղրի և էլի մի քանի բաների խառնուրդ: Իր տարօրինակությամբ հանդերձ շատ չկարողացա ուտել. քիչ կար (2 հաց) և թեյ խմեցի, և այդքանով վերջացավ իմ նախաճաշիկը:

Դուրս եկանք ճաշարանից և մնացինք նորից անգործ: Ստիպված սկսեցի պտտվել Մելքոնյանի շուրջը:

Մեր ընկեր Միքայելն ասաց, որ ուզում է գալ մեր սենյակը: Բայց մենք ասացինք, որ կարող է պատահել սենյակակից Արմենը չհամաձայնի, և... Ինչ որ է, զննեցինք հերթապահի մոտ: Մեծ եղավ մեր ուրախությունը, երբ լսեցինք, որ հնարավոր է տեղափոխվել: Միակ հարցը մնում էր այն, թե արդյո՞ք Արմենը կհամաձայնվի:

Երկար փնտրտուքից հետո գտանք Արմենին: Երկար չեմուշումից հետո վերջապես համաձայնվեց: Մեր ուզածը կատարված էր:

Կարճ ժամանակից հետո Միքայելը մեր սենյակում էր: Այլևս միայն չէինք:

Միքայելի իրերը դասավորելուց հետո դուրս ելանք բակ: Դրսում բավականին աշակերտներ կային, բայց ամենքը՝ շվաքի տակ. կիզիչ արևը խանձում էր շուրջըլորը:

Չիմանալով արևի և պատասպարվեցինք մուտքի մոտ:

Վերջապես հասավ ընթրիքի պահը: Առանց հապաղելու շտապեցինք ճաշարան: Կուշտ ընթրիքից հետո դուրս ելանք նորից բակ:

Ջահել զույգերը ձեռք ձեռքի տված՝ ձենում էին դեպի մոտակա եղևնուտը, որտեղ նստարաններ կային հավանաբար հատուկ զույգերի համար: Չույգերի մի մասը նստել էր ճաշարանի մոտակա նստարաններին և քաղցր-քաղցր զրուցում էր: Երեկոյան այդ պահը զույգերի՝

իրար հետ լինելու միակ պահն էր:

Մենք էլ մի տեղ նստեցինք (աղջիկները չկային): Աղջամուղջն ավելի էր խորանում: Յուսիսային կողմից (իմ հաշիվներով) պաղ քամի էր փչում: Թփերը թույլ սվսվում էին ծառերի նվազակցության տակ: Պաղ գեփյուռը զրուցում էր մեր ականջներին:

Մեր սենյակակից, նաև մեր ընկեր Միքայելը տրտմունքով էր գլխացավից. խեղճի գլուխը անընդհատ ցավում էր՝ սկսած մեր վայրէջքից: Մի քանի օր լռել էր այն հույսով, որ պառկելով ու հանգստանալով կանցնի: Բայց այժմ նա խնդրում էր, որ գնանք բուժքույրի մոտ, գուցե մի ճար գտնի:

Եվ մենք, առանց ժամանակ կորցնելու, հասանք աղջիկների շենքը: Դարձրվեցինք անելով՝ գտանք բուժքույրի սենյակը: Կարճ ժամանակում գնեց Միքայելին, դեղ տվեց և ասաց, որ բնական է՝ օդի փոփոխությունից է:

Դեղից Միքայելի գլուխը մի քիչ թեթևացել էր, և որոշեցինք մի քիչ էլ մնալ բակում: Քայլում էինք պաղ մթության մեջ և զրուցում: Չեմ ասում, թե անբնականացելի խավար էր: Մուտքի լույսը և տեղ-տեղ դրված լուսարձակները լուսավորում և նոսրացնում էին խավարը:

Մտախոգված էինք հաջորդ օրվա դասերի մասին. դեռևս բավական անզլերեն չգիտեինք և չգիտեինք, թե ինչ մակարդակի էին լինելու դասերը: Իսկ Միքայելը, որ իր ասածով քիչ անզլերեն գիտեր (իբր թե դպրոցում քիչ էր անզլերեն անցել), մնալ էր ու քիչ էր մնում լացեր: Բայց ես քաջալերում էի նրան՝ ասելով.

«Մի տխրիր ու անհանգստանա: Դու կարող ես սովորել, թեև անզլերեն չգիտես: Մենք եկել ենք այստեղ սովորելու և միայն կսովորենք ամբողջ օրը»: Բայց ես էլ էի մի քիչ անհանգստ դասերի համար: Եվ սիրտս հուզվեց այդ անհանգստությունից: Ուզում էի առանձնանալ և լացել: Բայց ինչ-որ մի բան բկիս դեմ էր առնում և չէր թողնում լացել: Աչքերս ջրակալվել էին, և ես անընդհատ ինչ-որ մի բանի էի նայում՝ ընկերներիցս թաքցնելու համար: Ուզում էի հենց այդ պահին թողնել Մելքոնյանը և գնալ Դարաբաբ: Կարող, մի անհագ կարող, ջրապտույտի պես քաշում էր: Ջրապտույտ, որը բացվել էր օվկիանոսի հատակին և ջուրը քաշում էր դեպի մի փոքրիկ ծով:

Վերջապես արդեն անկողնում էի: Բավական ժամանակ քունս չէր տանում: Ընկերներս արդեն քնել էին: Անկողնուս մեջ բավական քավալուններից հետո ընկա Մորփեսոսի գիրկը:

ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Սեպտեմբերի 22, երեքշաբթի

Նորից զարկեց զանգը, բայց այդ անգամ համեմատաբար ավելի երկար: Նայեցի պատուհանից դուրս: Դրսում վաղորդյան թեթև մթություն կար: Արևը դեռևս չէր ծագած: Նայեցի ժամացույցիս. ժամը 6.20 էր:

Պատի ռադիոյից երաժշտություն էր գալիս. հավանաբար քնածներին արթնացնելու նպատակով: Դա զանգվեցի, լվացվեցի, անկողինս շտկեցի և նստած սպասում էի: Ժամը մոտ 6.50

6:00 - 11:00 Չեչուպ պահ
11:00 - Ջրագծար (Ա, Բ, Գ)
12:00 - Ջրագծար (Դ, Ե, Զ, Է)

Սիրակի
9:00 Նախաճաշի չանգ*
9:00-12:00 - Չեչուպ պահ
12:00 - Անթրոպոլոգիա (Ա, Բ, Գ)
1:00 - Ջաշ
1:00-6:00 - Չեչուպ պահ
6:00 - Չեչուպ պահ
6:00 - 7:30 - Չեչուպ պահ
7:30 - Չեչուպ պահ
8:30 - Չեչուպ պահ
9:30 - Ջրագծար (Ա, Բ, Գ)
10:30 - Ջրագծար (Դ, Ե)
11:00 - Ջրագծար (Զ, Է)

հերթապահը բոլորիս կարգադրեց անցնել ճաշարան:

Ճաշարան մտնելուց մի քիչ հետո տղաները և աղջիկները առանձին, ըստ հասակի, շարք կանգնեցինք: Յետո սկսեցին աղոթել: Տարօրինակ աղոթք էր, երբեք չէի լսած: Աղոթքից հետո մոտեցանք սպասարանին և նախաճաշը վերցրինք: Տեղավորվեցինք մի նստարանի և նախաճաշեցինք: Այնուհետև անցանք սենյակները: Նորից հնչեց մի զանգ, և հերթապահը նորից եկավ բոլորիս կարգադրեց անցնել դպրոց:

Դպրոցն իրենից ներկայացնում էր 4 հարկանի շինություն (ընդգրկելով նաև ստորգետնյա հարկը, որտեղ կան բավական դասարաններ և աշխատասենյակներ, որտեղ տարբեր առարկաներից փորձեր են կատարում):

Արտաքին տեսքից դպրոցը նոր էր երևում: Բայց բավական է մյուս կողմի մուտքի վրա գրվածները կարդաս և զարմանաս. շենքը կառուցվել է 1924 թվականին: Բայց դա 75 տարվա շենք չէր երևում:

Մտանք շենքից ներս: Մեզ ցույց տվեցին մեր դասարանը: Ներս մտանք: Սովորական դասարան էր ամեն տեսակետից. պատերը սովորական, հաճախ գրոտված, սեղանները՝ դարաբաղյան ոճով՝ նորից հաճախ գրոտված, ավելի ծիշտ ոչ հաճախ, գետինը պատված էր սալաքարերով, իսկ առաստաղը նույնիսկ չէր սվաղված: Ուշադիր նայում էի՝ ազատ տեղի համար: Մի տղա կանչեց իր մոտ նստելու: Ես սիրով ընդունեցի իրավերը, և տեղս պատրաստ էր:

Ներս մտավ շենքի հերթապահը (ավելի ծիշտ՝ ուղիղ) և բոլորիս կարգադրեց անցնել մյուս շենքի դիմաց: Մենք հետևեցինք մյուս աշակերտներին: Մեր դպրոցից մի քիչ հեռու, ծիշտ մեր շենքի մոտ մի շենք էլ կար: Պետք է անցնեինք:

Երկու շենքերի միջև երկու կիսանդրի կար՝ բարձր պատվանդանի վրա: Ամեն կիսանդրու տակ գրված էր անուն և ազգանուն, ծննդյան և մահվան թվական (բարերարների անունները): Դրանք Մելքոնյանի անմահ բարերարների անուններն էին:

Փայլփլուն տեսք ունեին՝ պատրաստված սև գույնի քարից: Իսկ նրանց շուրջը գտնվում էր մի ծաղկանոց՝ բաղկացած բազմապիսի ու գունազեղ ծաղիկներից:

Աշակերտների ամբողջ հասավ մյուս շենքի դիմաց: Ըստ դասարանների կանգնեցին և երգեցին ՄԿՅ-ի քայլերգը: Այնուհետև անցան դասարաններ:

Առաջին ժամը անզլերեն էր: Ուսուցչուհին թղթեր բաժանեց՝ փոքր քննություններ: Առաջին անգամն էի այդպիսի բան անում՝ անծանոթ և ի՞նչ վար: Մի ամբողջ դասաժամ ոչինչ չարեցի: Ուսուցչուհին բացատրում էր, բայց ոչինչ չէի հասկանում:

Բարեբախտաբար եկավ հերթապահուհին և մեզ (նորեկներին) ուղեկցեց դեպի...

(Այստեղ ուսումնական 1-ին տարվա օրագրային գրառումներն ավարտվում են- խմբ.):

(շարունակելի)

Չեչուպ պահ
6:20 - Չեչուպ պահ
6:45 - Նախաճաշի չանգ
6:55 - Չեչուպ
7:00 - Նախաճաշ
7:15 - Չեչուպ պահ (մ. զ. շ. խաչերից երգում)
7:40 - Չեչուպ պահ
2:00 - Ջաշ (9 դասարանից ինչ-որ մեկի ծր. կց. 4)
2:00-5:30 - Չեչուպ պահ
5:30 - Ինքնուրույն սերբոլոգիան (Ա, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ, Է)
6:45 - Չեչուպ
6:45-7:30 Չեչուպ պահ
7:30 II Չեչուպ պահ սերբոլոգիան
8:30 Բանիք (կրթական ծառ)
9:30 Ջրագծար (ինչև իսկ պահ) (Ա, Բ, Գ)
10:00 - Ջրագծար (Դ, Ե)
11:00 - Ջրագծար (Զ, Է)

Չեչուպ
6:20 - Չեչուպ պահ
6:45 - Նախաճաշի չանգ
6:55 - Չեչուպ
7:00 - Նախաճաշ
7:15 - Չեչուպ պահ (մ. զ. շ. խաչերից երգում)
7:40 - Չեչուպ պահ
2:00 - Ջաշ (9 դասարանից ինչ-որ մեկի ծր. կց. 4)
2:00-5:30 Չեչուպ պահ
5:30-10:00 - Չեչուպ պահ
10:00 - Ջրագծար (Ա, Բ, Գ)
11:00 - Ջրագծար (Դ, Ե, Զ, Է)
Չեչուպ
9:00 Նախաճաշի չանգ*
12:00 Անթրոպոլոգիա (Ա, Բ, Գ)
1:00 Ջաշ
1:00-6:00 - Չեչուպ պահ
6:00 Չեչուպ

ՀԻՄՆԱԳԻՐ՝ «ԼՈՒՍԱՐԱՐ» ՓԲԸ
Ս. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Ստեփանակերտ, Գ. Թումանյան փ. 95, 94-38-99, E-mail: gorcert@mail.ru: www.lusarar.info

Մեջբերումների և փաստական տվյալների ստուգությունն ապահովում են հեղինակները: Թերթը ընթերցողների հետ գրագրություն վարելու պարտավորություն չի ստանձնում:

Տպագրվում է Ստեփանակերտի «Դիզակ պլյուս» ՄՊԸ-ում: Ծավալը՝ տպագրական 2 մամուլ: Ստորագրված է տպագրության 27.03.2020թ.:

«Լուսարար» թերթը տարածվում է միայն բաժանորդագրությամբ: